BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

CHUYÊN ĐỀ HỌC TẬP

MĨ THUẬT 11

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

HỘI ĐỒNG QUỐC GIA THẨM ĐỊNH SÁCH GIÁO KHOA

Môn: Mĩ thuật – Lớp 11

(Theo Quyết định số 2026/QĐ-BGDĐT ngày 21 tháng 7 năm 2022 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)

Chủ tịch: NGUYỄN VĂN CƯỜNG

Phó Chủ tịch: VƯƠNG TRỌNG ĐỨC

Uỷ viên, Thư kí: ĐỖ MẠNH HẢI

Các uỷ viên:

ĐẶNG THỊ THANH HOA – ĐẶNG MINH VŨ

NGUYỄN XUÂN TÁM – HOÀNG THỊ NGỌC TÚ

VƯƠNG ĐÌNH DUY – NGUYỄN THANH TÒNG

ĐINH GIA LÊ (Tổng Chủ biên) – HOÀNG MINH PHÚC (Chủ biên)
ĐÀO THỊ HÀ – NGUYỄN THỊ MAY

CHUYÊN ĐỀ HỌC TẬP

MĨ THUẬT

11

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

Hướng dẫn sử dụng sách

Mỗi bài học trong sách giáo khoa có bốn hoạt động sau:

Quan sát và nhận thức: giúp học sinh nhận biết, cảm nhận được đặc điểm và giá trị thẩm mĩ của sản phẩm, tác phẩm mĩ thuật.

Luyện tập và sáng tạo: củng cố kiến thức, hình thành kĩ năng của học sinh thông qua các nội dung đã học trong chương trình, giúp học sinh có thể sáng tạo được các sản phẩm mĩ thuật phù hợp với bài học.

Phân tích và đánh giá: thông qua việc tổ chức trưng bày sản phẩm, học sinh hình thành được các kĩ năng phân tích, đánh giá và trau dồi kiến thức thẩm mĩ.

Vận dụng: học sinh vận dụng kiến thức được học, khả năng hiện thực hoá ý tưởng thẩm mĩ để sáng tạo sản phẩm mĩ thuật phục vụ cho học tập và đời sống.

Câu lệnh giúp học sinh phân tích, khám phá và hình thành kiến thức mới

Câu lệnh thực hành

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

Hãy bảo quản, giữ gìn sách giáo khoa để dành tặng các em học sinh lớp sau.

Lời nói đầu

Chuyên đề học tập Mĩ thuật 11 thuộc bộ sách *Kết nối tri thức với cuộc sống*, là nội dung giáo dục lựa chọn, dành cho những học sinh yêu thích và có thiên hướng mĩ thuật. Chuyên đề cung cấp những kiến thức, kĩ năng nền tảng để học tốt hơn các nội dung khác trong môn Mĩ thuật đã được học ở lớp 10, cũng như định hướng nghề nghiệp và hướng nghiệp, phù hợp với năng lực mĩ thuật theo yêu cầu của Chương trình giáo dục phổ thông 2018 môn Mĩ thuật cấp Trung học phổ thông.

Chuyên đề học tập Mĩ thuật 11 gồm 3 nội dung: Hình hoạ, Trang trí, Bố cục. Mỗi nội dung có hai bài học và một hoạt động Lựa chọn trưng bày, được biên soạn trên kiến thức nền tảng của nghệ thuật thị giác; chú trọng phát triển các kĩ năng: Quan sát và nhận thức, Luyện tập và sáng tạo, Phân tích và đánh giá, Vận dụng. Nội dung biên soạn giúp học sinh hình thành những kĩ năng cơ bản trong thực hành sáng tạo sản phẩm mĩ thuật như:

– Hiểu và thể hiện được bố cục, cấu trúc, đậm – nhạt của tượng chân dung phạt mảng;

– Hiểu được các nguyên tắc trong trang trí, biết cách điệu và sắp xếp hoạ tiết, tạo được hoà sắc trong trang trí hình tròn;

– Biết xây dựng và thể hiện được bố cục tranh nhân vật.

Với sự đổi mới về nội dung và hình thức trong biên soạn, hi vọng cuốn sách sẽ trang bị cho học sinh những kiến thức nền tảng và trải nghiệm thú vị.

Chúc các em học tập hiệu quả và đạt được nhiều kết quả tốt!

Nhóm tác giả

Mục lục

Trang

Hướng dẫn sử dụng sách 2

Lời nói đầu 3

Chuyên đề 1: THỰC HÀNH VẼ HÌNH HOẠ 2 **5**

Bài 1: Tìm hiểu đặc điểm cấu trúc khối mắt, mũi, miệng, tai 5

Bài 2: Thực hành vẽ tượng chân dung phạt mảng 15

Trưng bày sản phẩm 25

Chuyên đề 2: THỰC HÀNH VẼ TRANG TRÍ 2 **26**

Bài 1: Tìm hiểu trang trí hình tròn 26

Bài 2: Thực hành trang trí hình tròn 38

Trưng bày sản phẩm 45

Chuyên đề 3: THỰC HÀNH VẼ TRANH BỐ CỤC 2 **46**

Bài 1: Tìm hiểu tranh bố cục nhân vật 46

Bài 2: Thực hành vẽ tranh bố cục nhân vật 55

Trưng bày sản phẩm 62

Giải thích thuật ngữ 63

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

CHUYÊN ĐỀ

1

THỰC HÀNH VẼ HÌNH HOẠ 2

BÀI 1: TÌM HIỂU ĐẶC ĐIỂM CẤU TRÚC KHỐI MẮT, MŨI, MIỆNG, TAI

Yêu cầu cần đạt

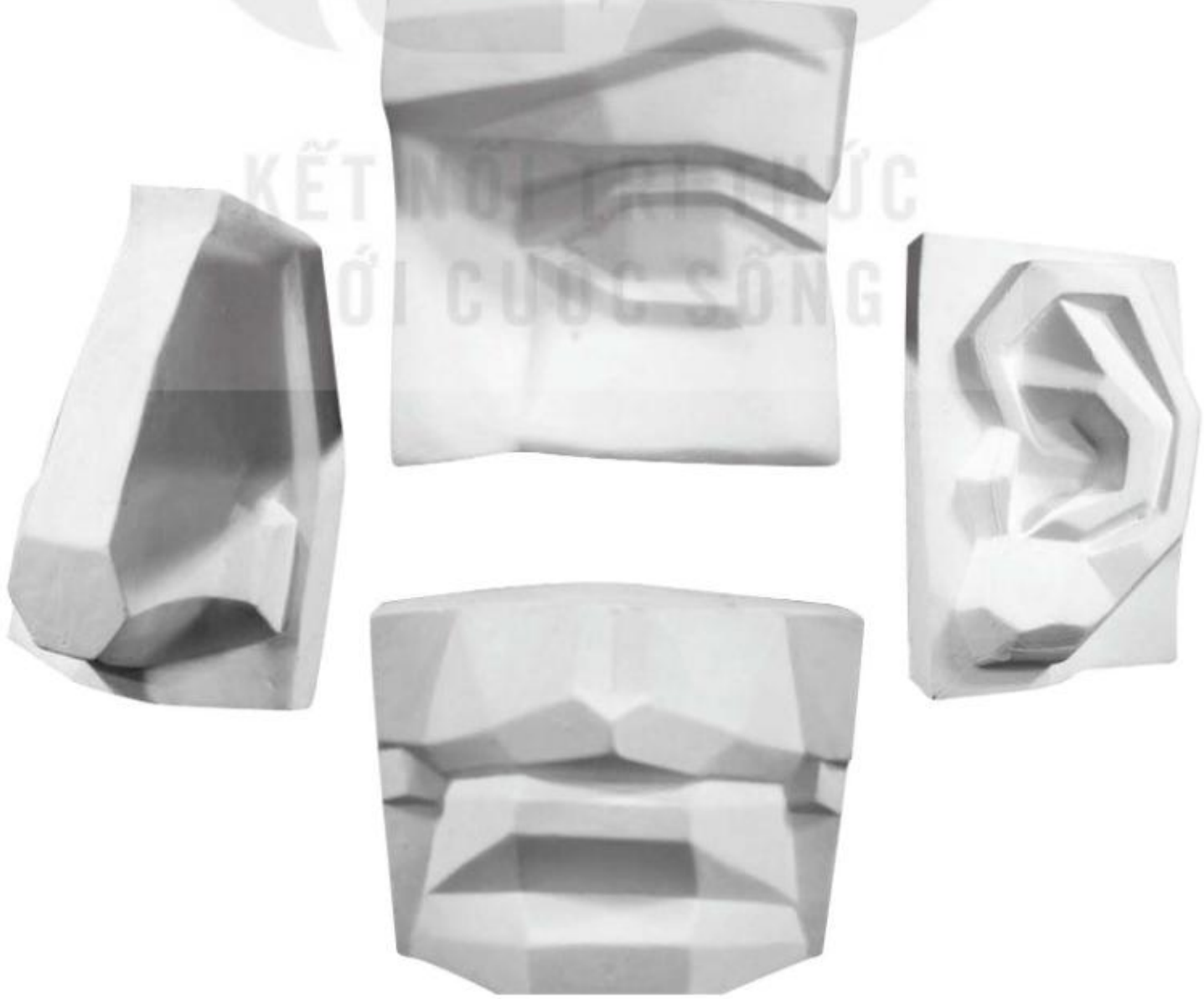
– Nhận biết được đặc điểm cơ bản của khối mắt, mũi, miệng, tai.

– Hiểu được cấu trúc, tỉ lệ, khối mắt, mũi, miệng, tai theo dạng phạt mảng.

– Biết sắp xếp bố cục và thể hiện được khối phạt mảng mắt/ mũi/ miệng/ tai trên trang giấy.

– Phân tích và giải quyết được mối quan hệ giữa ánh sáng, hình và khối của khối mắt/ mũi/ miệng/ tai trong không gian.

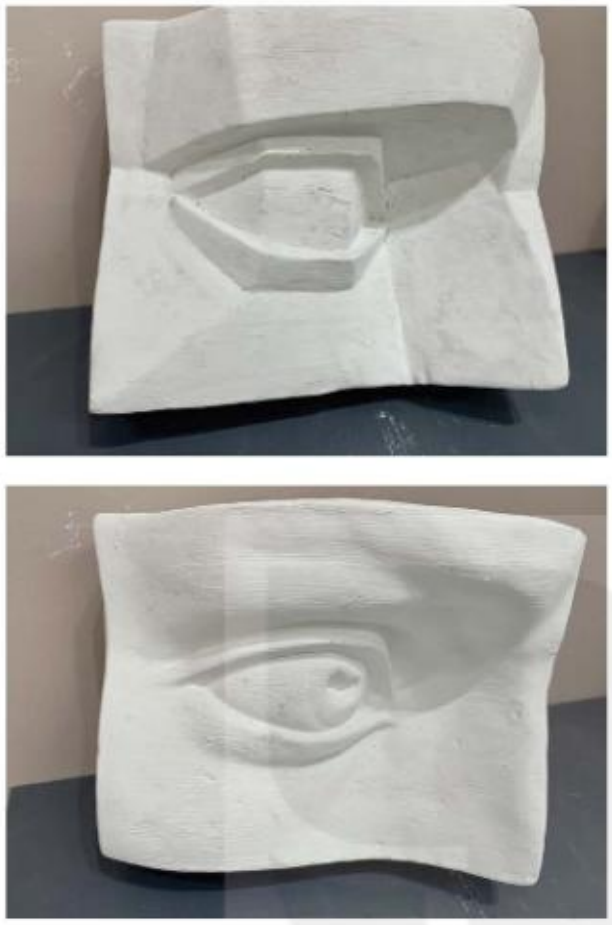
– Có thái độ học tập nghiêm túc; có ý thức tìm hiểu, nghiên cứu để hoàn thiện bài học tốt hơn.

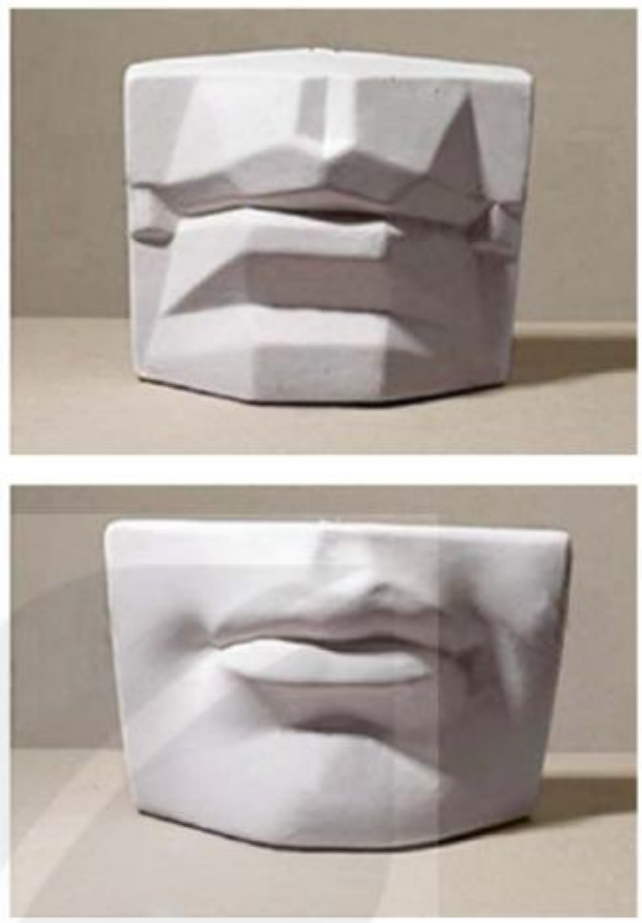
Khối phạt mảng mắt, mũi, miệng, tai thạch cao. Nguồn: Trần Anh Hoàng

QUAN SÁT VÀ NHẬN THỨC

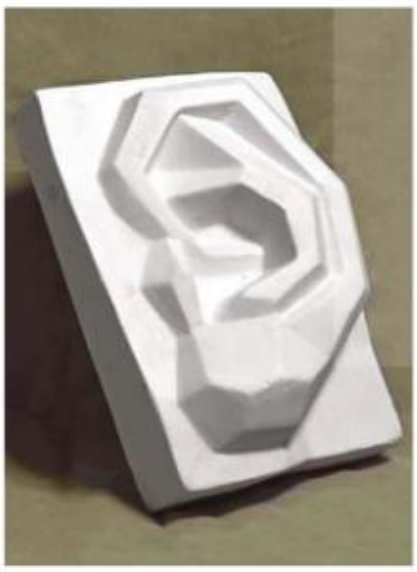
1. Tìm hiểu cấu trúc hình khối của mắt, mũi, miệng, tai

Khối mắt phạt mảng và khối mắt chi tiết (1)

Khối miệng phạt mảng và khối miệng chi tiết (2)

Khối tai phạt mảng và khối tai chi tiết (3)

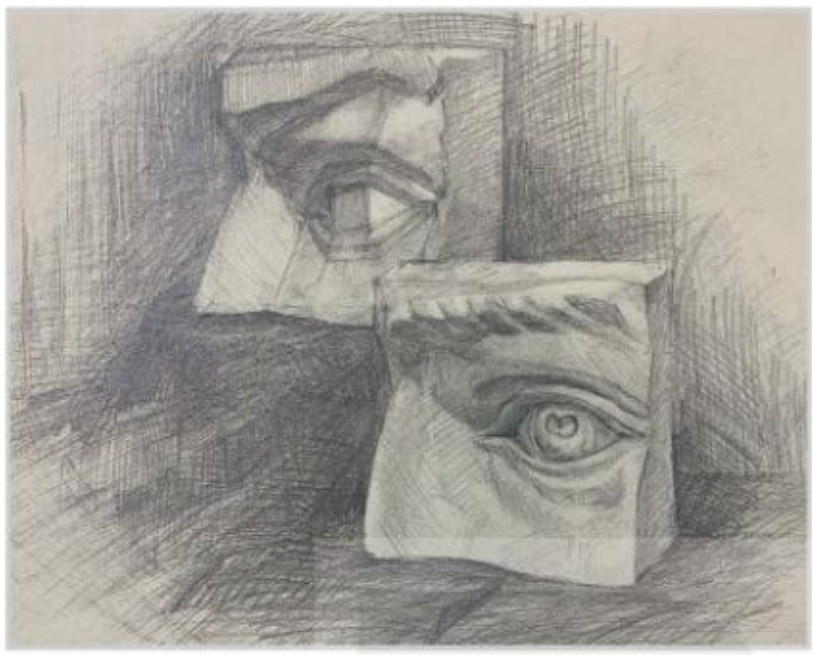

Khối mũi phạt mảng và khối mũi chi tiết (4)

Quan sát các hình khối mắt, mũi, miệng, tai phía trên và nêu cảm nhận:
– Cấu trúc của khối phạt mảng.
– Sự khác nhau giữa khối phạt mảng và khối chi tiết.

(1), (2), (3), (4) Nguồn: Trần Anh Hoàng

2. Tìm hiểu về hình, khối, đậm – nhạt của khối mắt, mũi, miệng, tai

Hình vẽ đậm – nhạt khối mắt (1)

Hình vẽ đậm – nhạt khối miệng (2)

Hình vẽ đậm – nhạt khối mũi (3)

Hình vẽ đậm – nhạt khối tai (4)

Quan sát các hình vẽ khối mắt, mũi, miệng, tai phía trên và nêu cảm nhận:
– Hình khối, đậm – nhạt của khối phạt mảng mắt, mũi, miệng, tai.
– Hình khối, đậm – nhạt của khối chi tiết mắt, mũi, miệng, tai.
– So sánh cách diễn tả hình khối, đậm – nhạt giữa khối phạt mảng và khối chi tiết.

(1), (2), (3), (4) Nguồn: Bùi Hải Phong

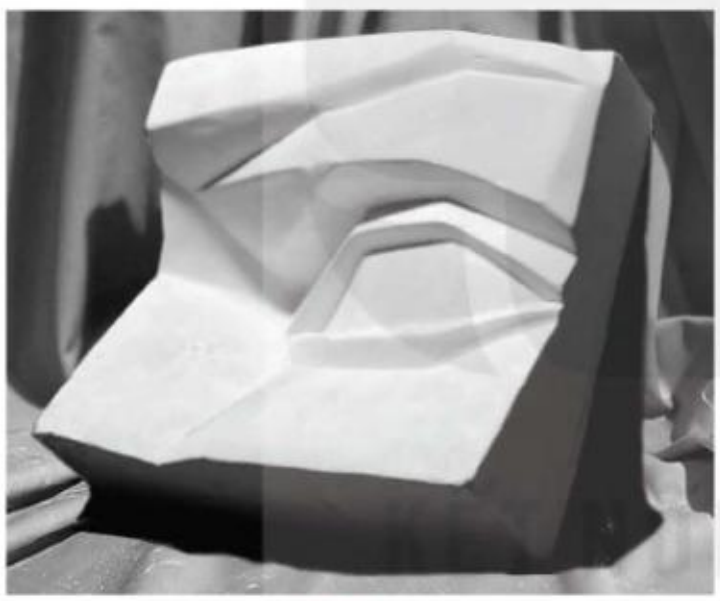
LUYỆN TẬP VÀ SÁNG TẠO

1. Chuẩn bị dụng cụ

– Giá vẽ (nếu có).
– Bảng vẽ bằng gỗ ép/ bìa cứng/ mi ca/,... (không dùng bảng vẽ có bề mặt quá nhẵn), kích thước bảng vẽ 40 x 60 cm tương đương với khổ giấy A2.
– Giấy vẽ kích thước 30 x 40 cm (nên chọn giấy có bề mặt nhám).
– Bút chì, tẩy, que đo, dây dọi,...
– Mẫu vẽ.

2. Đặt mẫu

– Đặt mẫu ở nơi có nguồn sáng phù hợp.
– Sắp đặt mẫu sao cho nhiều vị trí vẽ có bố cục hợp lí.
– Kết hợp với vải mẫu để tạo bố cục, đậm nhạt, màu sắc, không gian, góp phần đem lại cảm xúc cho người vẽ.

1

2

3

4

Mô hình mắt, mũi, miệng, tai theo khối phạt mảng thạch cao. Nguồn: Trần Anh Hoàng

3. Các bước vẽ khối phạt mảng mắt/ mũi/ miệng/ tai

– Quan sát mẫu và chọn góc vẽ

+ Quan sát và nhận xét về mẫu vẽ:

• Quan sát tỉ lệ mẫu, lựa chọn 1 trong 4 khối phạt mảng: mắt/ mũi/ miệng/ tai để vẽ. So sánh và rút ra những kết luận sơ bộ về dáng, hình, độ sáng tối, màu sắc thể hiện lên cấu trúc khối đó.

• Trên cơ sở cấu tạo của khối phạt mảng mắt/ mũi/ miệng/ tai, xác định các đường trục của khối chính. Các đường, hướng sẽ thay đổi theo góc nhìn khác nhau về mẫu.

• Xác định các nguồn sáng chiếu vào mẫu vẽ, hệ thống sáng tối lớn: bên sáng, bên tối.

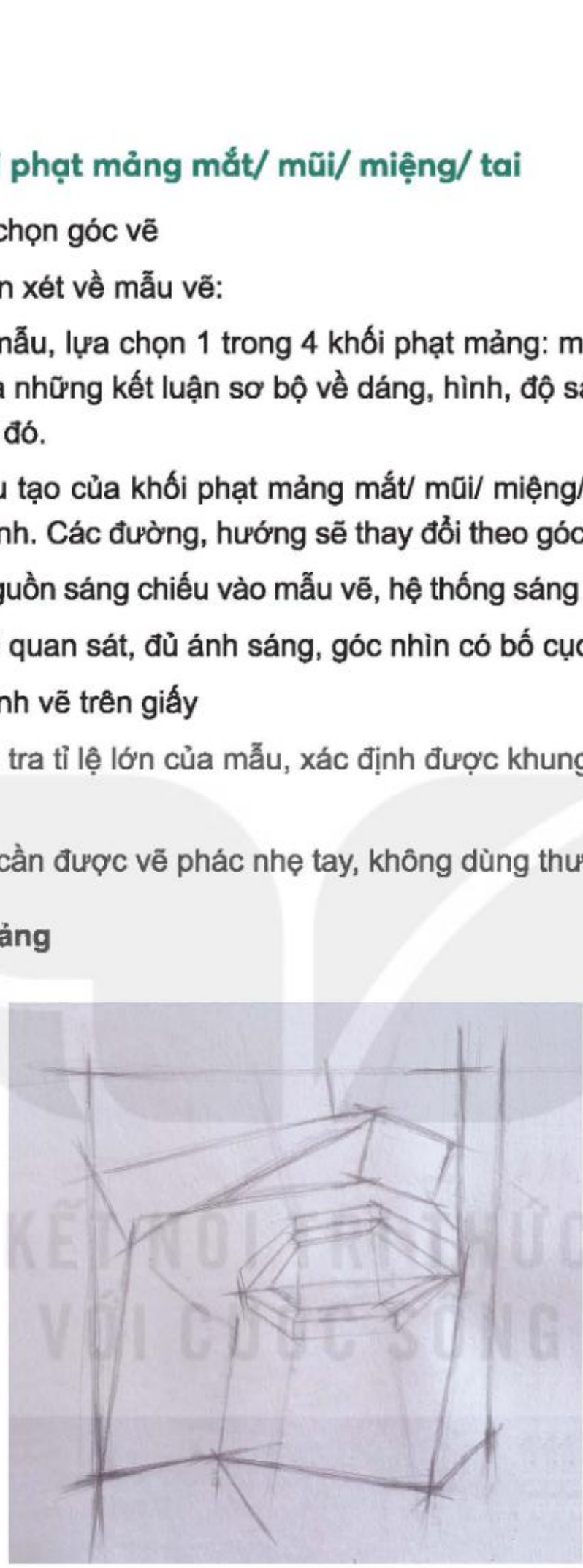
+ Chọn chỗ vẽ: Dễ quan sát, đủ ánh sáng, góc nhìn có bố cục phù hợp.

– Sắp xếp bố cục hình vẽ trên giấy

+ Sau khi đo, kiểm tra tỉ lệ lớn của mẫu, xác định được khung hình tỉ lệ lớn, tạo khung hình lên bài vẽ.

+ Các khung hình cần được vẽ phác nhẹ tay, không dùng thước kẻ để vẽ hình.

*** Vẽ khối mắt phạt mảng**

1 Vẽ các nét phác hình khái quát

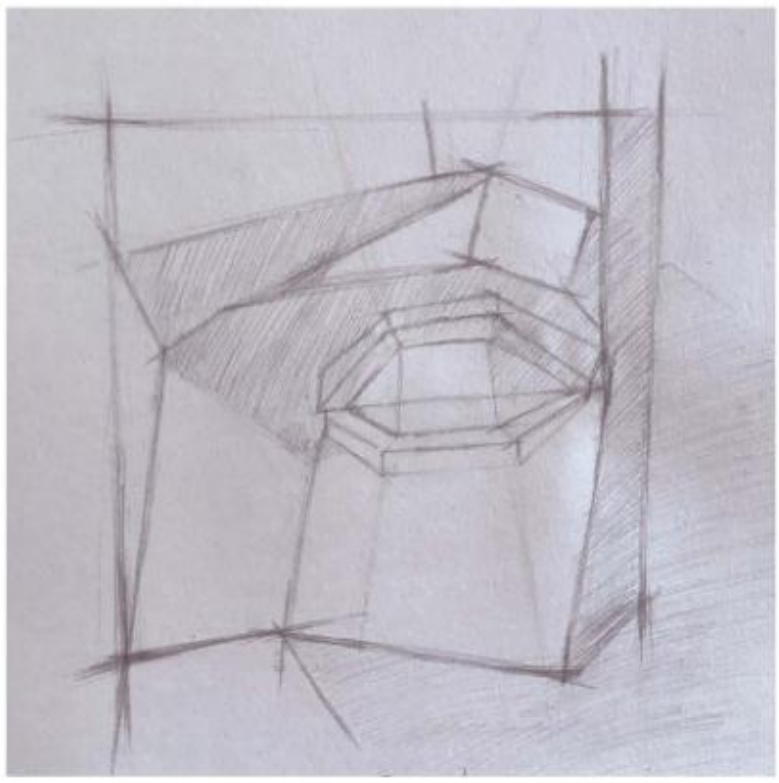
– Vẽ hình

+ Sử dụng những nét phác bằng đường thẳng đơn giản để xây dựng hình tổng quát.

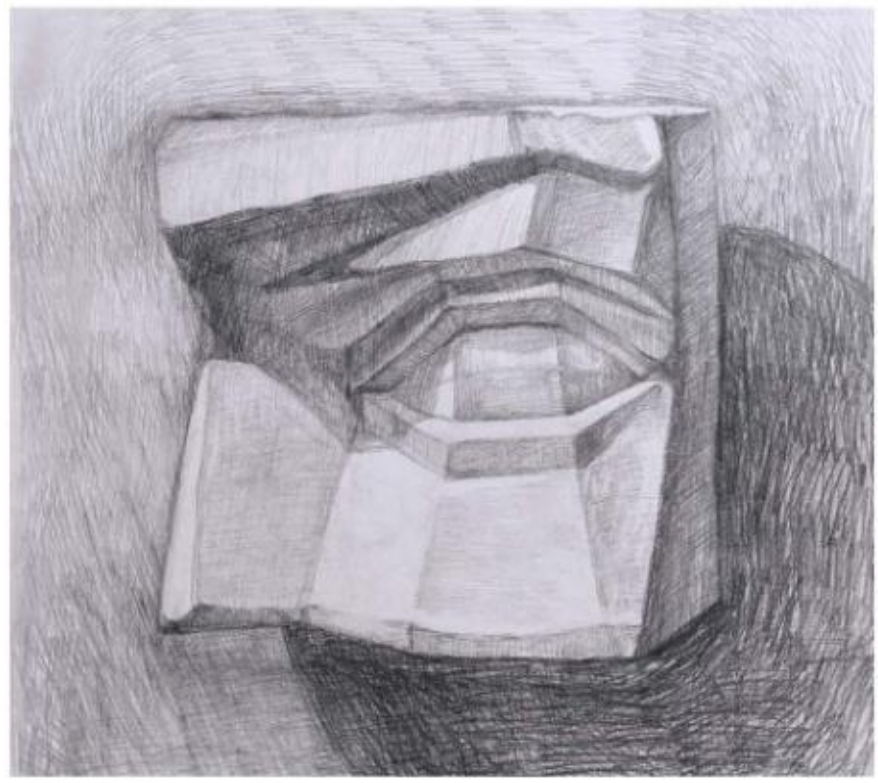
+ So sánh tỉ lệ, vẽ phác tỉ lệ chung, tránh đi vào chi tiết vụn vặt.

+ Phác hình cần dựa vào cấu trúc từ hình dáng đến diện mảng của mẫu để quy về khối lớn theo cấu trúc khối cơ bản.

+ Khi vẽ phác hình nên lược bỏ đường gấp khúc nhỏ, tránh mất tính bao quát của bài vẽ.

2 Chỉnh sửa hình và vẽ mảng đậm – nhạt lớn

3 Vẽ đậm – nhạt chi tiết, tạo không gian và hoàn thiện bài vẽ

– Vẽ đậm – nhạt, hoàn chỉnh bài vẽ

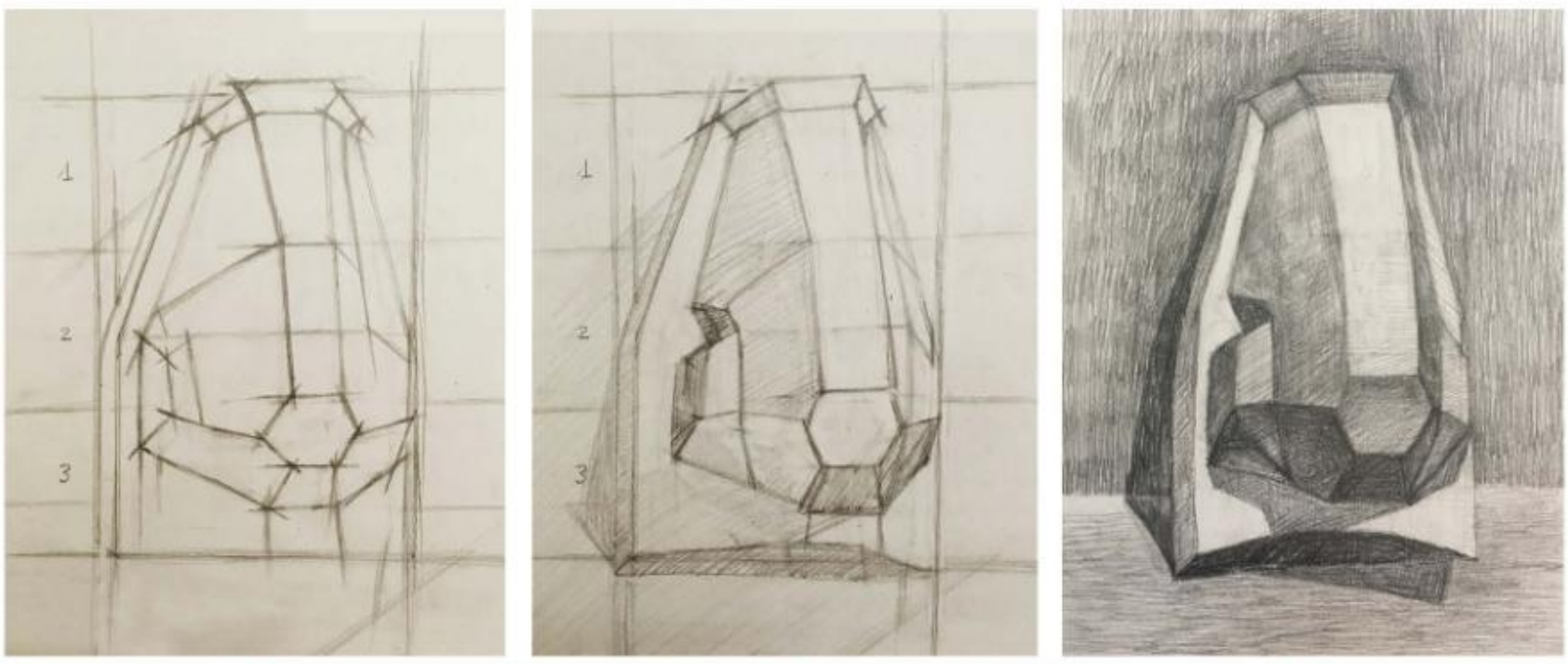
+ Nhận biết, phân loại 3 độ đậm nhạt lớn: sáng, tối, trung gian, vẽ các mảng sáng trước; sau đó vẽ nhẹ từng lớp trên toàn bộ bài vẽ và tăng dần theo tương quan ánh sáng. Thông thường chỗ sáng nhất của mẫu tương đương nền giấy trắng.

+ Khi bài vẽ đã có tương quan đậm – nhạt lớn, tiếp tục nghiên cứu các độ đậm – nhạt để tạo hiệu quả về chất, về không gian và đặc điểm của mẫu.

+ Nhấn đậm thêm hoặc là tẩy sáng nhằm tăng giảm đậm – nhạt của nét, đậm – nhạt của mảng, tạo chiều sâu cho không gian bài vẽ.

+ Kiểm tra hình khối, đậm – nhạt làm rõ hơn đặc điểm của mẫu để hoàn thiện bài vẽ.

*** Vẽ khối mũi phạt màng**

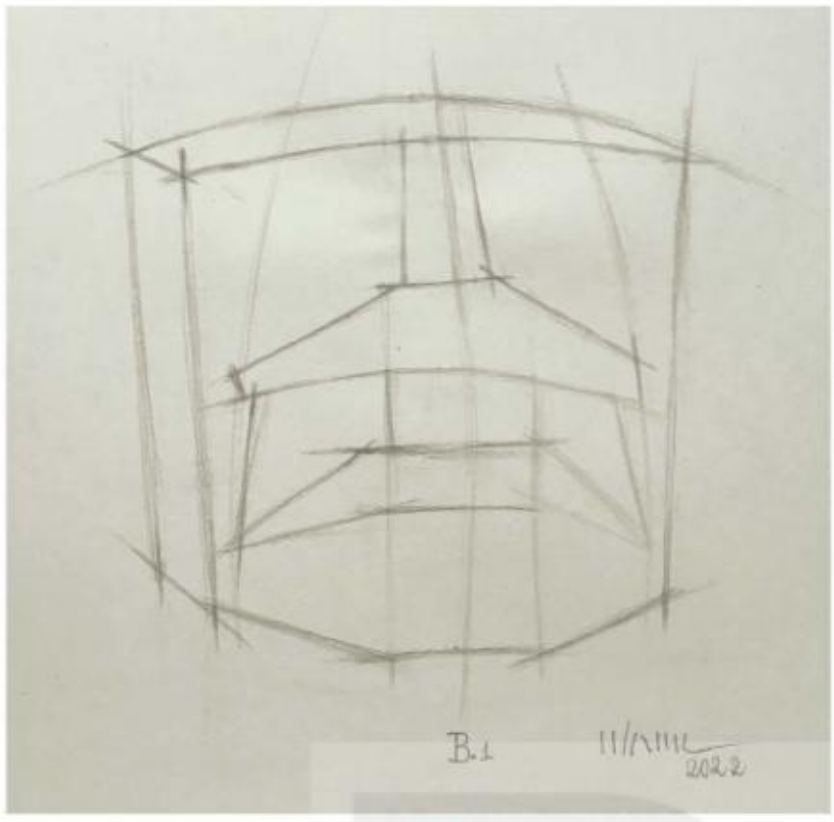

1 2 3

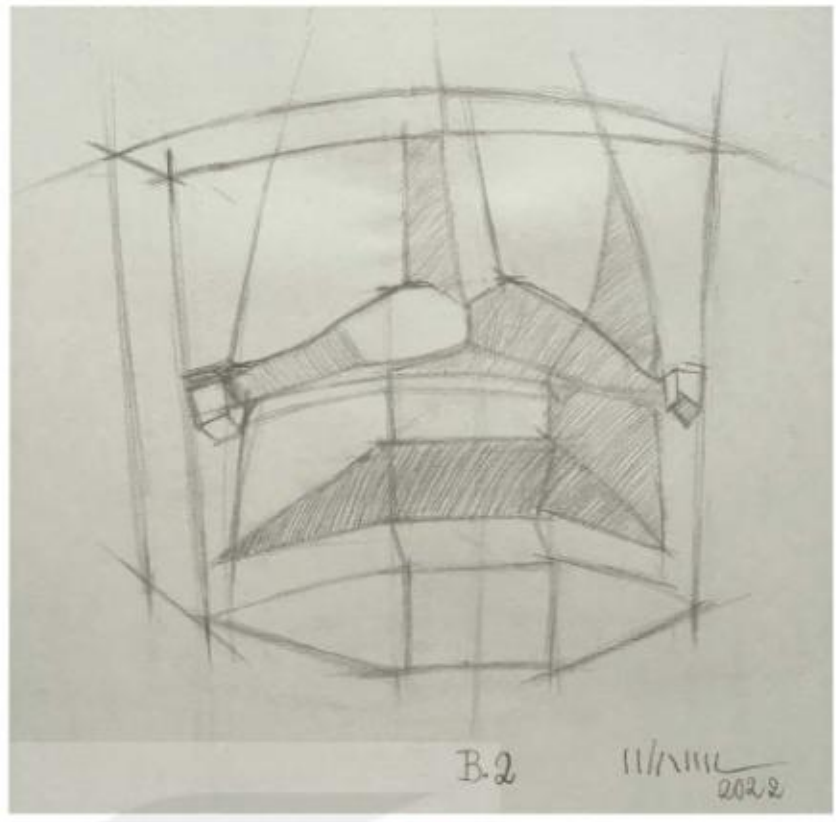
Nguồn: Nguyễn Tiến Nhấn

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

*** Vẽ khối miệng phạt mảng**

1

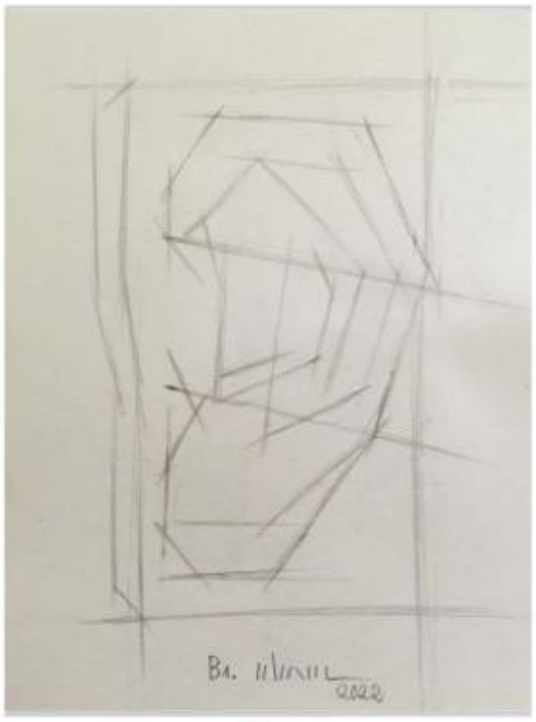
2

3

Nguồn: Nguyễn Tiến Nhấn

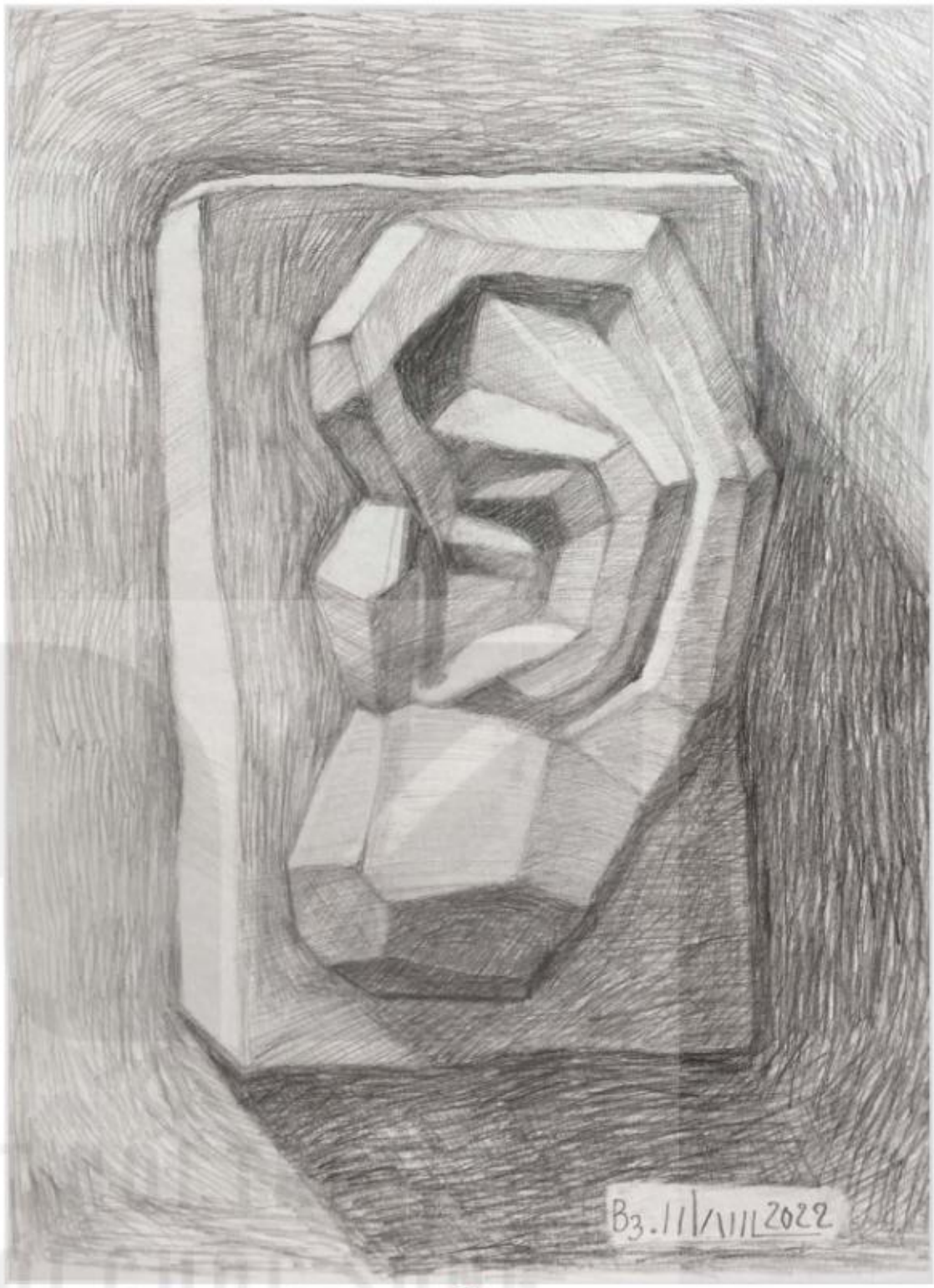
*** Vẽ khối tai phạt mảng**

1

2

3

Nguồn: Nguyễn Tiến Nhấn

GHI NHỚ

Các bước vẽ

1. Quan sát mẫu và chọn góc vẽ: Quan sát cấu trúc, đặc điểm, hình dáng của mẫu; ước lượng tỉ lệ, đậm – nhạt.

2. Sắp xếp bố cục hình vẽ trên giấy: Sắp xếp bố cục hình vẽ trên giấy sao cho cân đối, thuận mắt.

3. Vẽ hình: Vẽ phác hình lớn, vẽ đường trục, đường hướng của mô hình; vẽ hình các khối của mẫu.

4. Vẽ đậm – nhạt, hoàn chỉnh bài vẽ: Vẽ đậm – nhạt khái quát, vẽ đậm – nhạt chi tiết, thể hiện được đặc điểm, không gian, chất cảm trên bài vẽ.

Thực hiện vẽ khối phạt mảng mắt/ mũi/ miệng/ tai bằng chất liệu chì

– Yêu cầu:

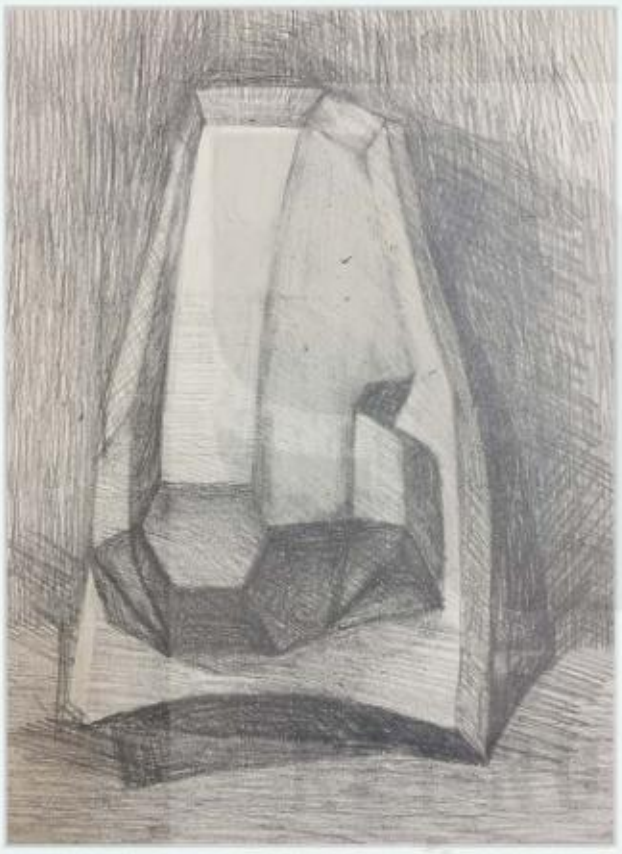
+ Lựa chọn 1 trong 4 khối phạt mảng để vẽ.

+ Thể hiện bài vẽ bằng chất liệu chì.

– Dụng cụ: giấy vẽ hình hoạ khổ A3, chì, tẩy, que đo, dây dọi, bảng, kẹp sắt, băng dính,...

PHẦN THAM KHẢO

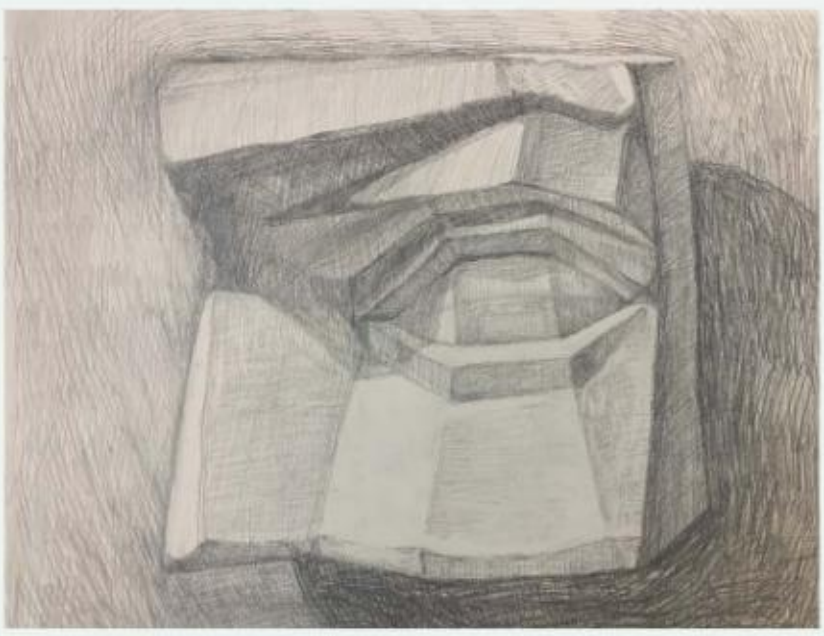
Một số sản phẩm mĩ thuật vẽ khối phạt mảng mắt, mũi, tai, miệng

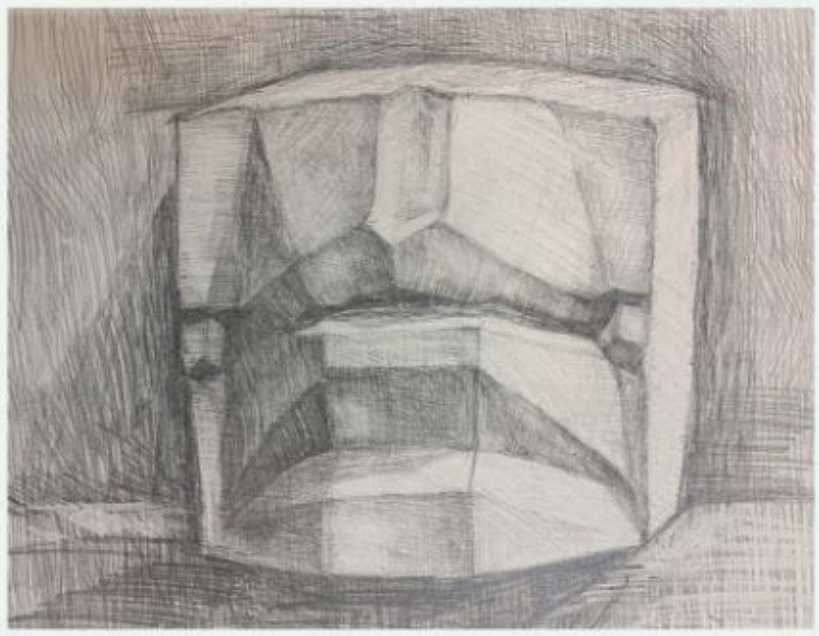
Khối mũi phạt mảng

Khối tai phạt mảng

Khối mắt phạt mảng

Khối miệng phạt mảng

Nguồn: Trần Mỹ Anh

PHÂN TÍCH VÀ ĐÁNH GIÁ

Trưng bày sản phẩm mĩ thuật và nhận xét sản phẩm theo gợi ý:

– Đặc điểm về hình, khối, tỉ lệ, đường hướng của khối phạt mảng mắt/ mũi/ miệng/ tai.

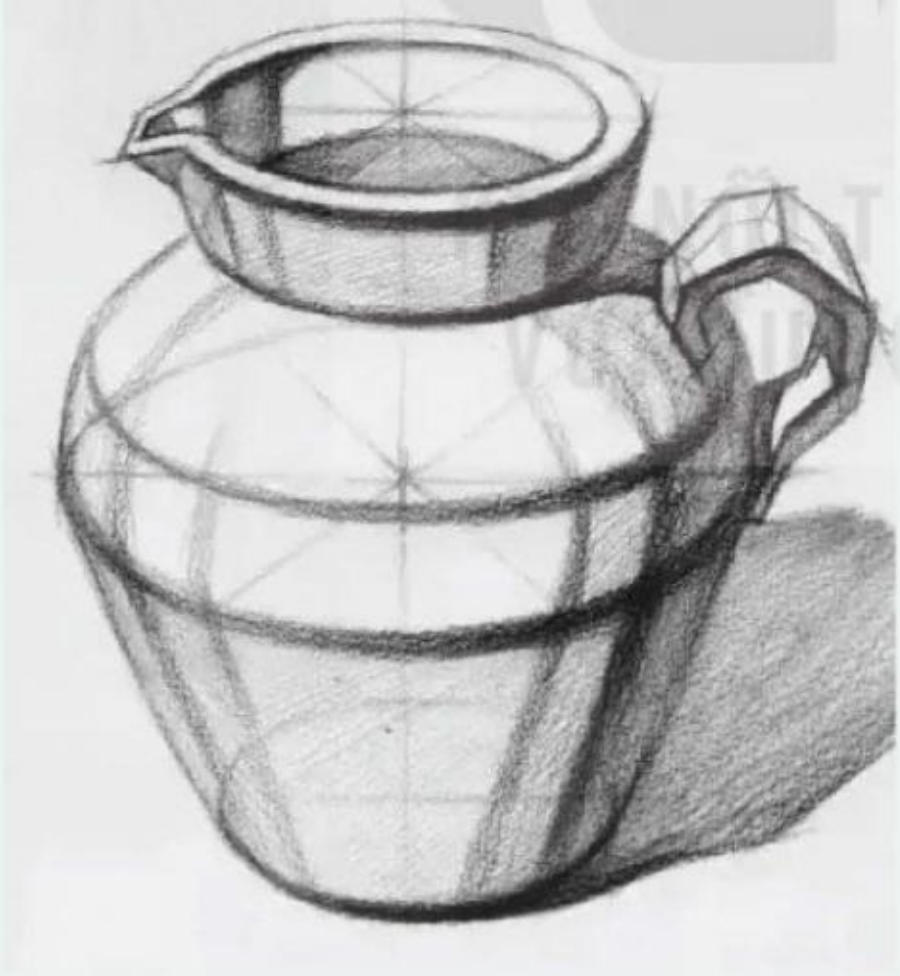
– Yếu tố tạo hình cơ bản trong bài vẽ khối phạt mảng mắt/ mũi/ miệng/ tai.

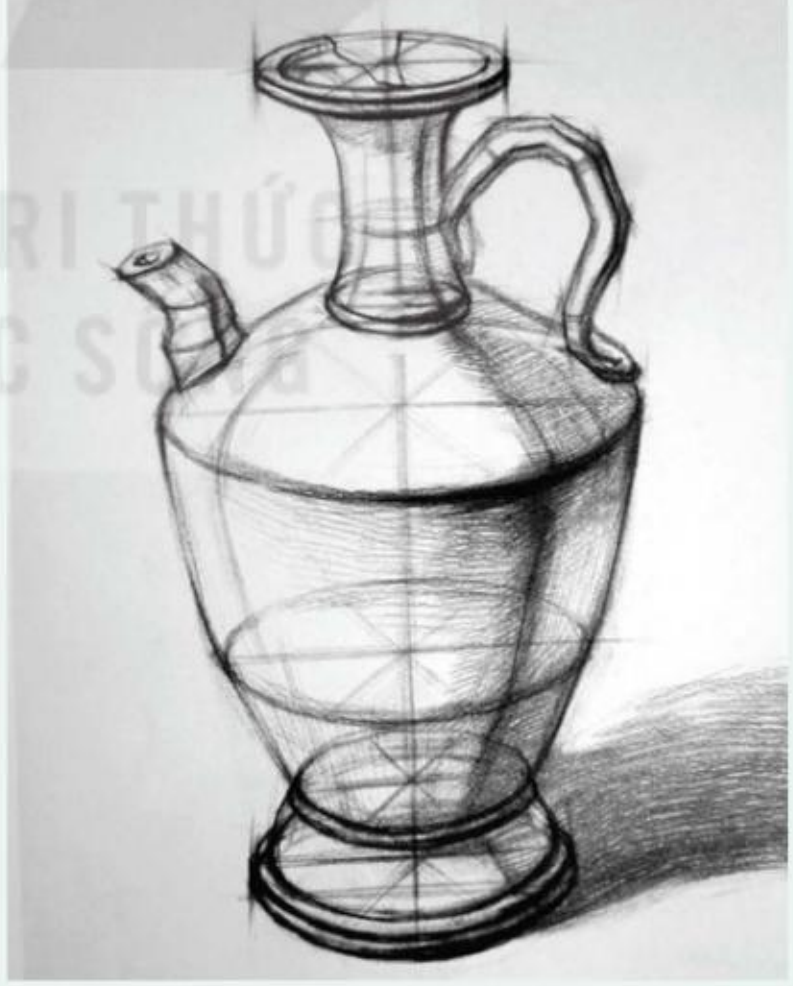
– Các bước thực hiện.

VẬN DỤNG

Tìm hiểu cấu trúc về hình, diện khối của đồ vật thông qua cách vẽ phác hình, diện khối đồ vật đó.

PHẦN THAM KHẢO

Hình, diện khối của chiếc bình được diễn tả bằng các nét vẽ khái quát

Nguồn: UruKizo.ru

BÀI 2: THỰC HÀNH VẼ TƯỢNG CHÂN DUNG PHẠT MẢNG

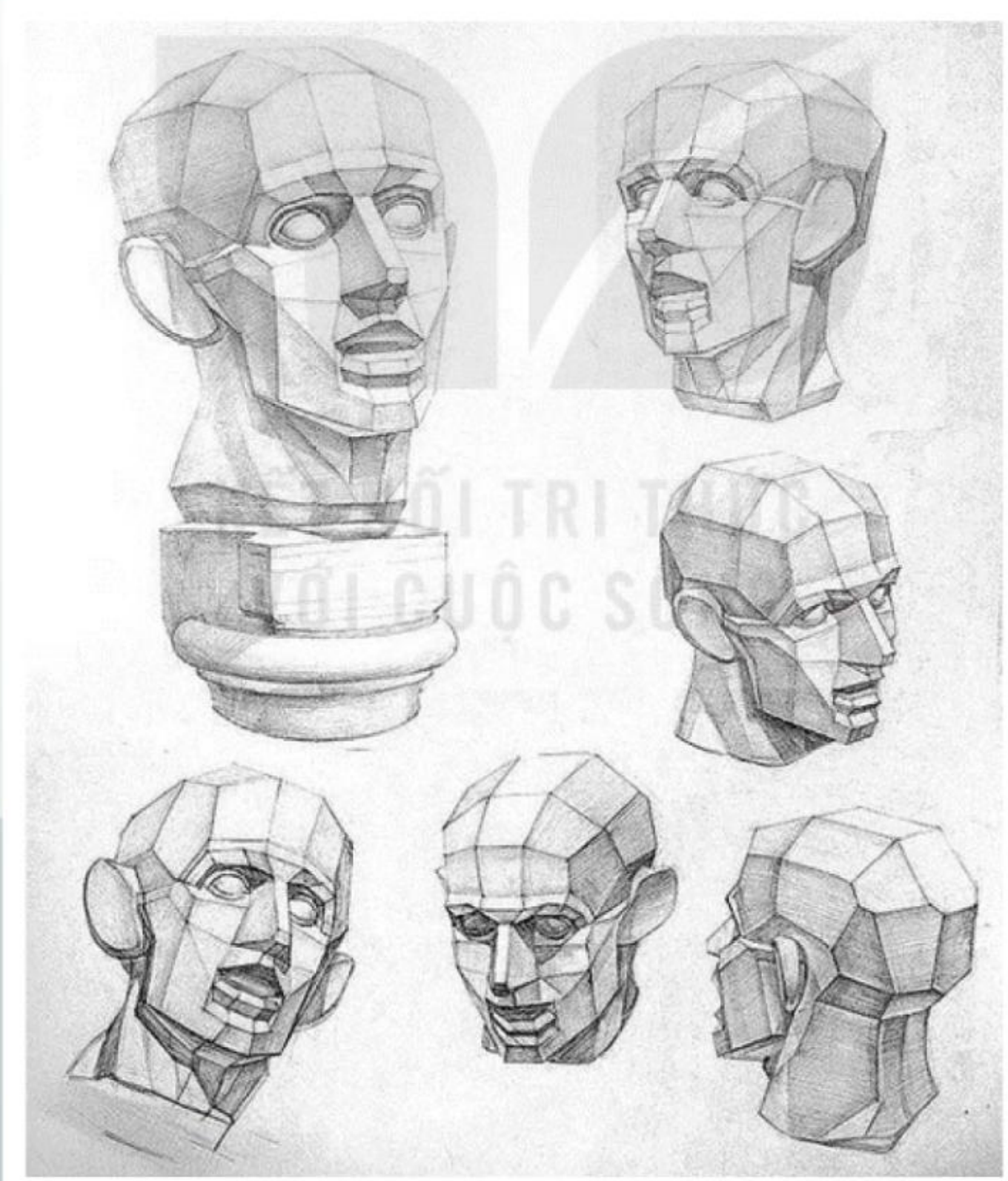
Yêu cầu cần đạt

– Nhận biết được cấu trúc, tỉ lệ tượng chân dung phạt mảng.

– Sắp xếp và vẽ được mẫu tượng chân dung phạt mảng trên trang giấy.

– Hiểu và phân tích được mối quan hệ giữa ánh sáng, hình và khối của tượng chân dung phạt mảng trong không gian.

– Nhận thức được vai trò, vị trí và tầm quan trọng của bài học để vận dụng vào các bài học khác thuộc lĩnh vực mĩ thuật.

Hình vẽ tượng chân dung phạt mảng ở các góc nhìn khác nhau. Nguồn: Lesyadraw.ru

QUAN SÁT VÀ NHẬN THỨC

1. Tìm hiểu tượng chân dung phạt mảng

Tượng chân dung phạt mảng là tượng đầu người được các nhà điêu khắc đơn giản hoá các diện, các mảng nhưng vẫn bảo đảm cấu trúc chung của chân dung giúp người mới học vẽ dễ phân biệt diện, mảng. Mẫu tượng phạt mảng luôn có hình khối chắc khoẻ và khúc chiết.

Nhìn cấu trúc tổng thể, đầu là khối cầu, trên khối có nhiều diện mảng (khối mũi, mắt, trán, má, miệng, tai, ụ mày,...) mặt trước, sau, hai cạnh bên, trên và dưới.

Tượng chân dung phạt mảng, thạch cao
Nguồn: Khuất Thị Hoà

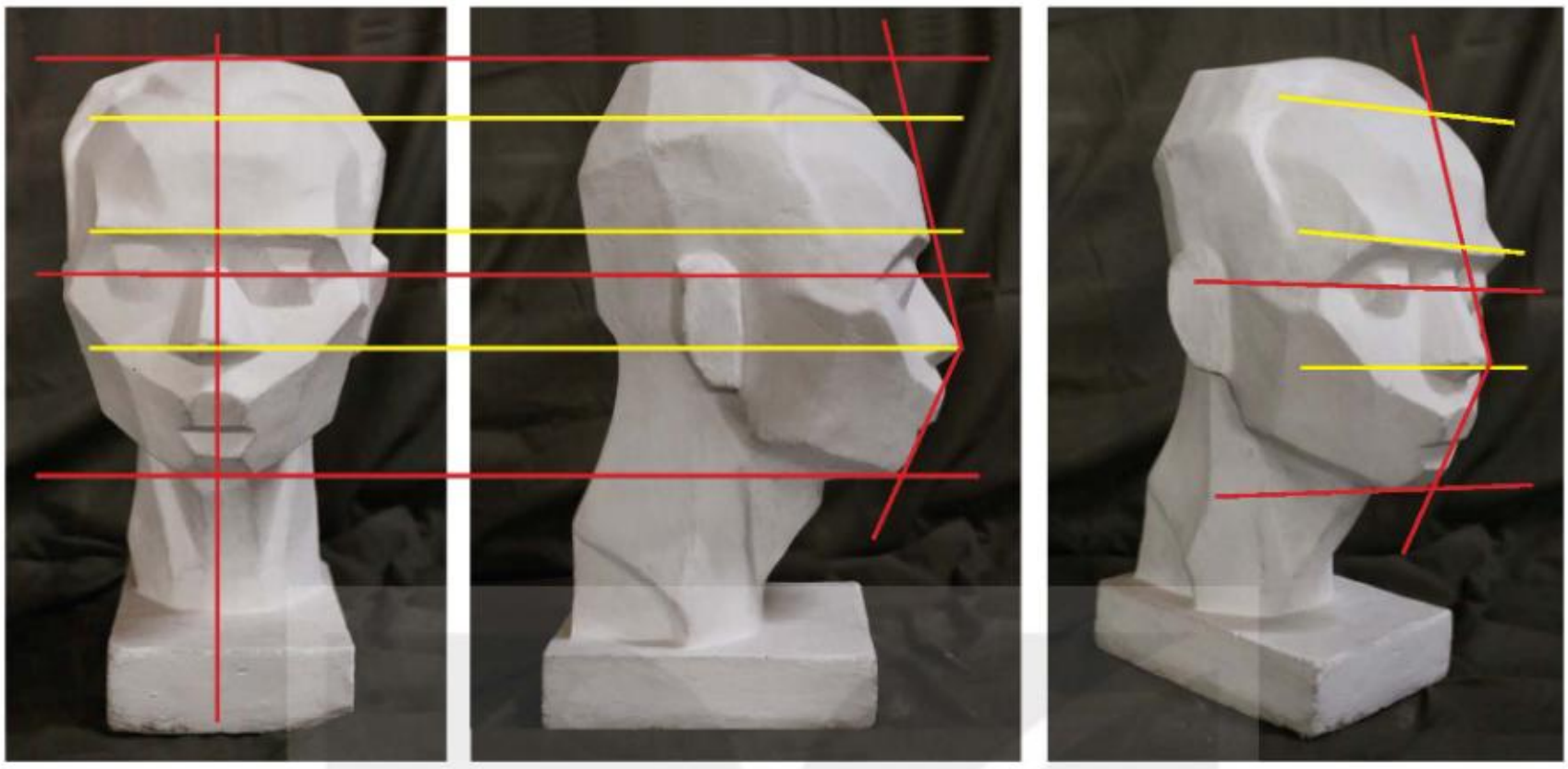
Bản phác chì và mô hình tượng chân dung phạt mảng. Nguồn: Drwingden.tumblr

Phân tích đặc điểm chung của tượng chân dung phạt mảng, nhìn từ hình tổng thể đến các hình khối chi tiết.

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

2. Tìm hiểu cấu trúc, tỉ lệ tượng chân dung phạt mảng

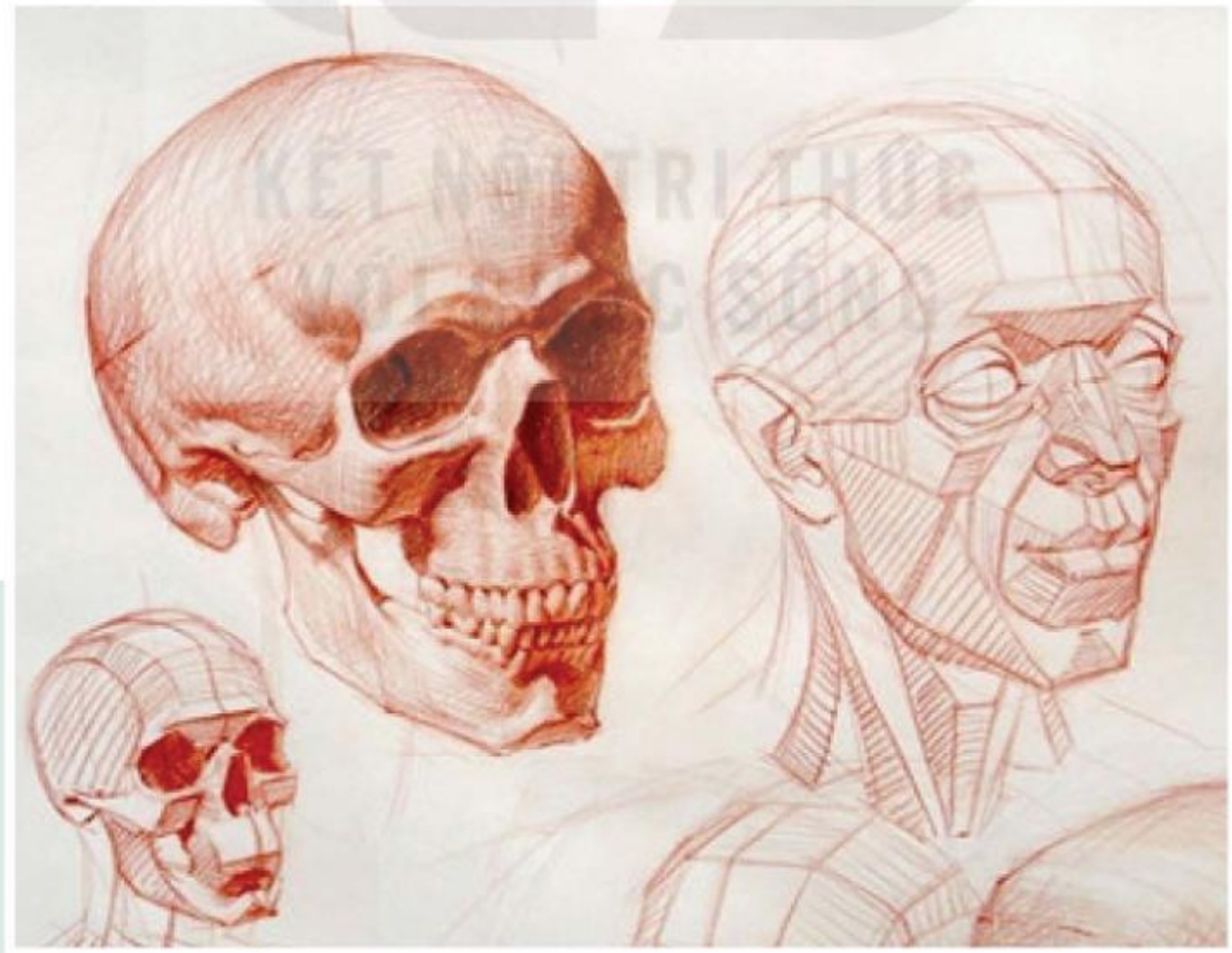
– Đường trục mặt và đường hướng mắt mũi miệng của tượng chân dung phạt mảng.

Tượng mẫu nhìn chính diện (1) Tượng mẫu nhìn nghiêng (2) Tượng mẫu nhìn nghiêng 3/4 (3)

– Hình khối tượng chân dung phạt mảng.

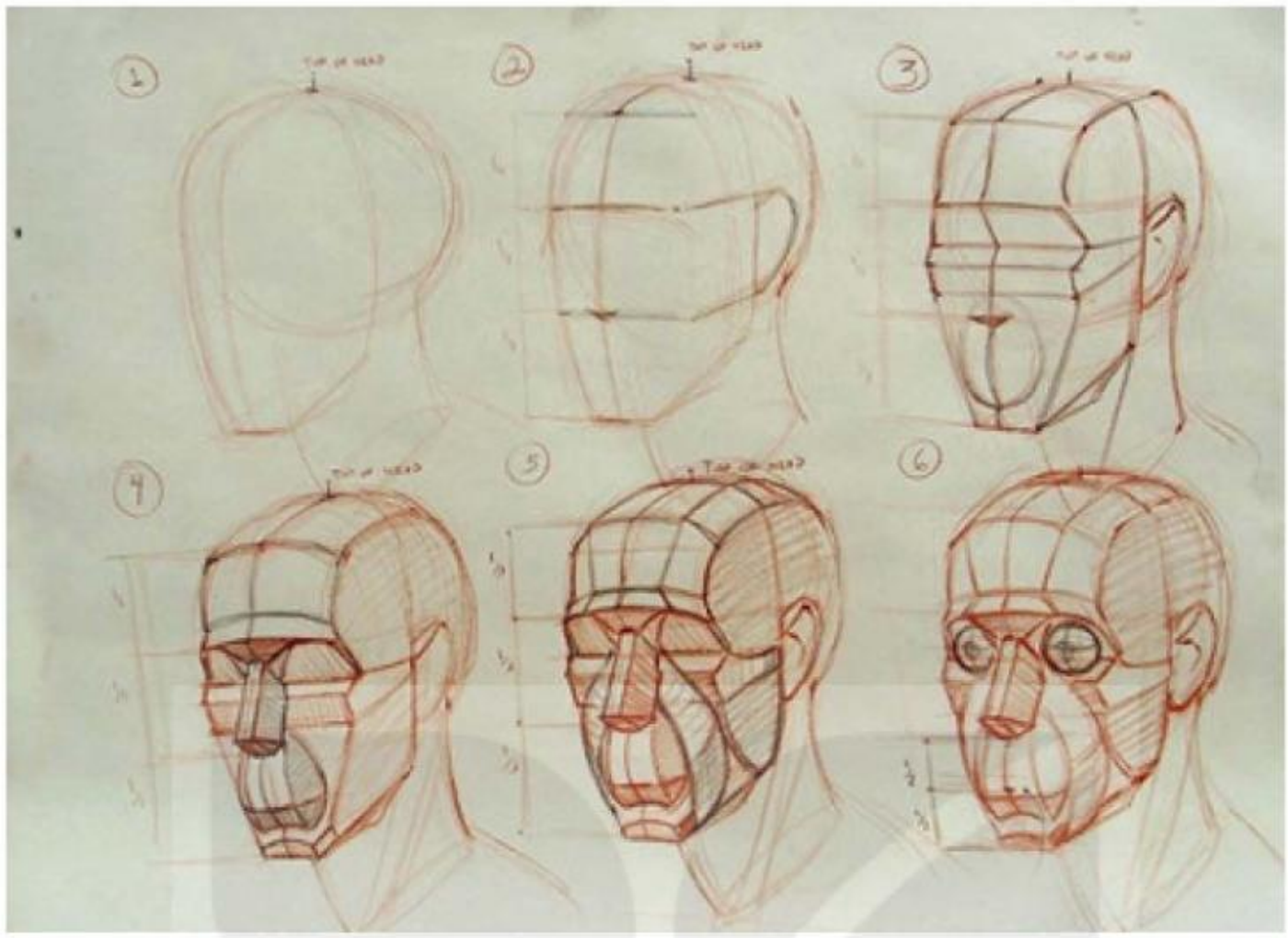
+ Hình khối cấu trúc của xương đầu người.

Bản vẽ hình khối, cấu trúc xương đầu người. Nguồn: Lesyadraw.ru

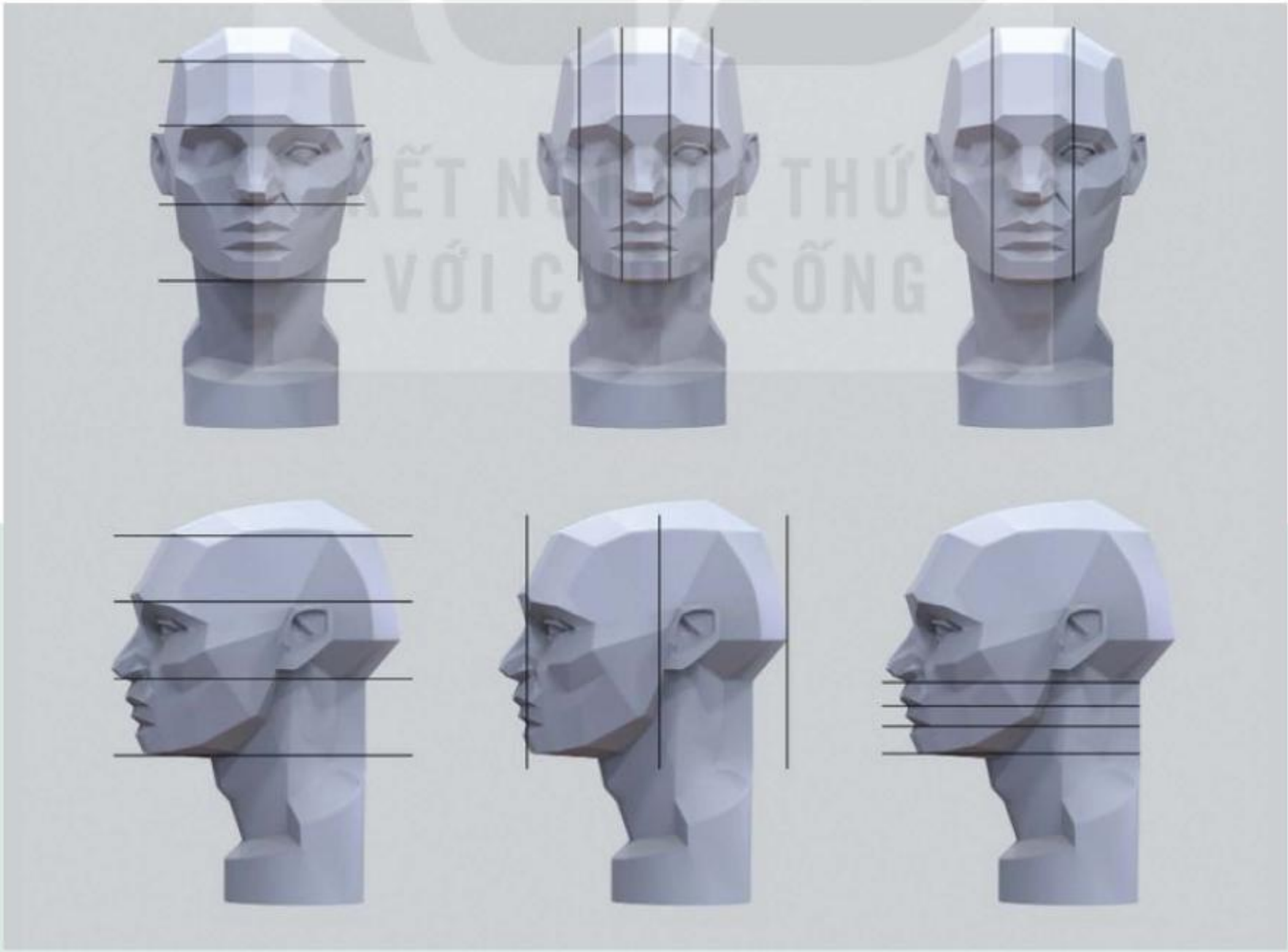
(1), (2), (3) Nguồn: Hoàng Đức Minh

+ Hình khối cấu trúc khái quát của đầu người.

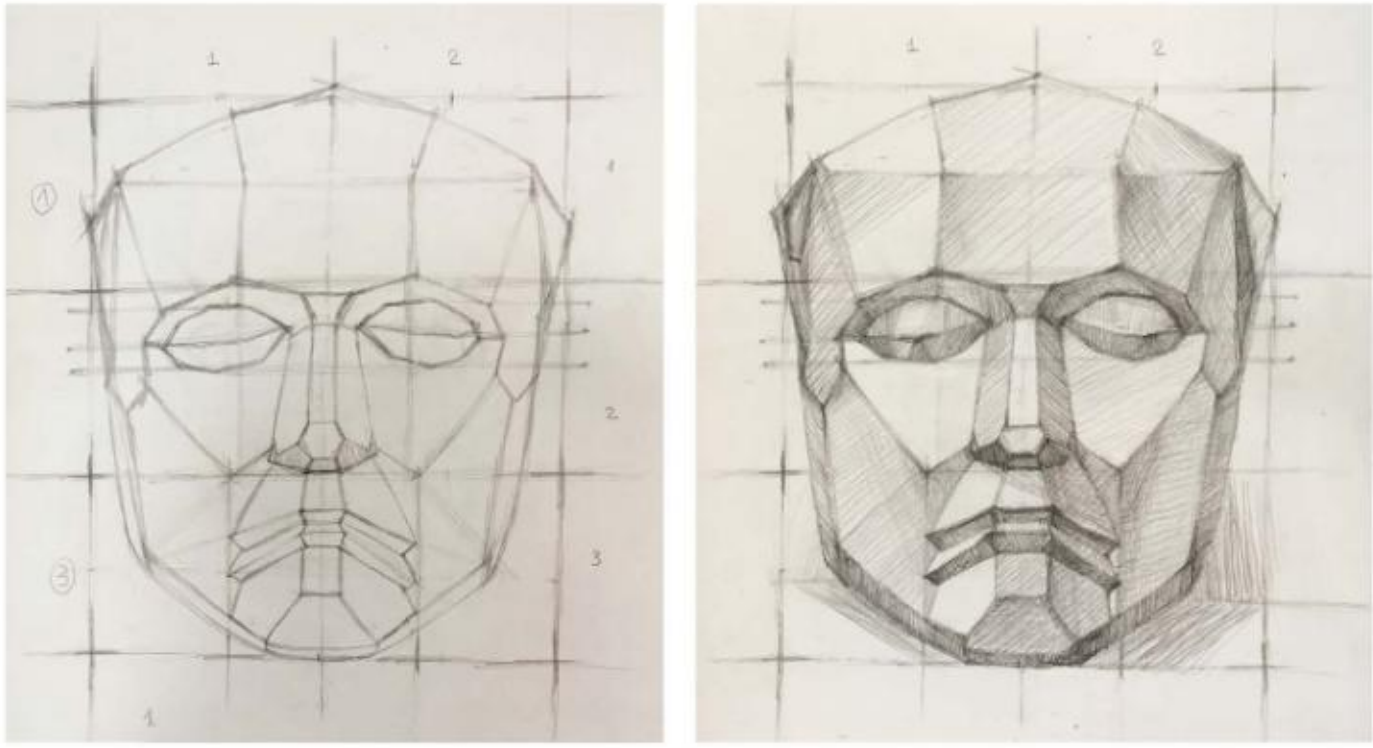
Nguồn: Lesyadraw.ru

+ Tỉ lệ theo hướng ngang, dọc, mắt, mũi, miệng, tai trên tượng phạt mảng.

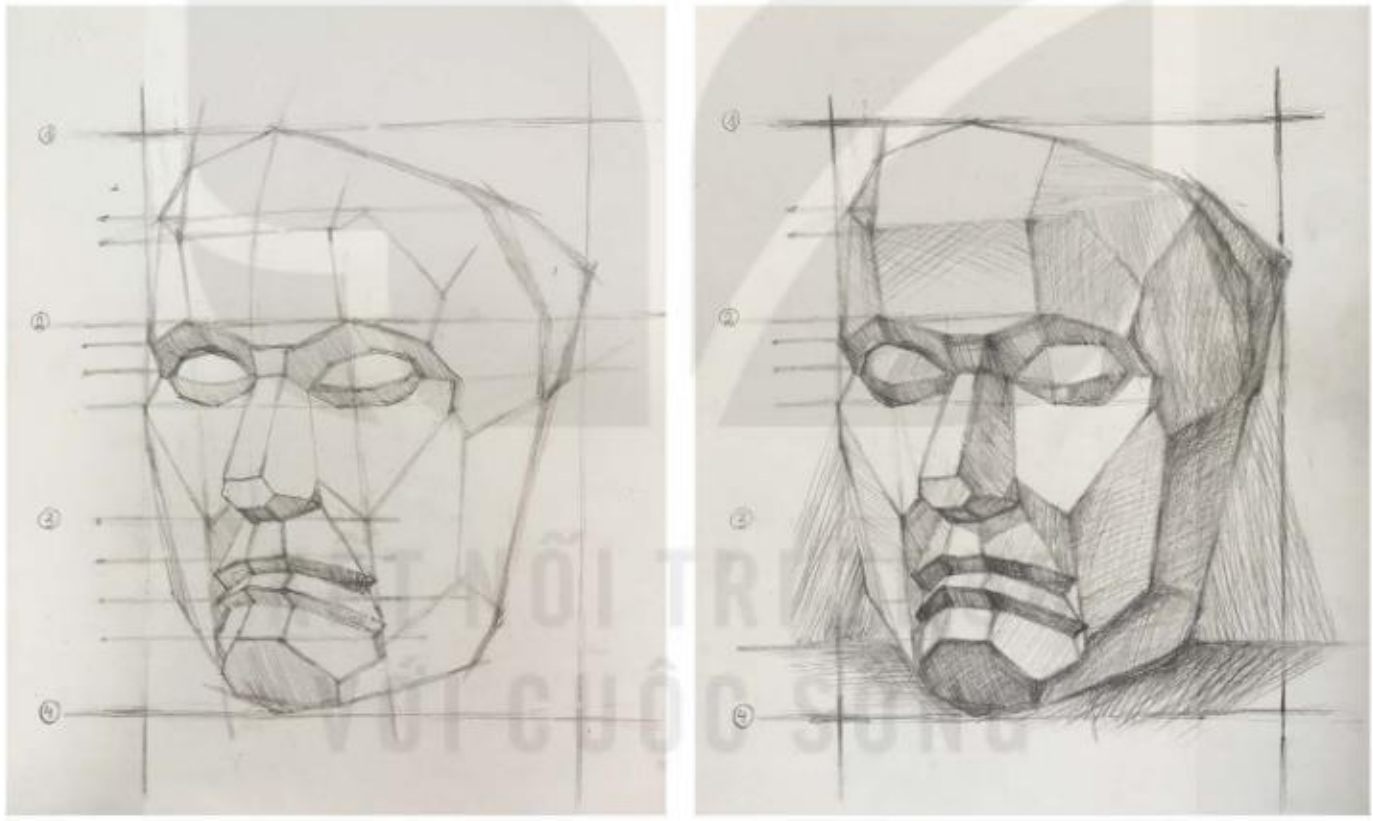

Nguồn: Drwingden.tumblr

+ Cấu trúc hình khối của khối mặt phạt mảng nhìn chính diện

+ Cấu trúc hình khối của khối mặt phạt mảng nhìn nghiêng 3/4

Nguồn: Nguyễn Tiến Nhấn

Quan sát các hình minh hoạ phía trên, hãy chỉ ra các khoảng cách bằng nhau trên đầu tượng phạt mảng theo trục dọc và theo trục ngang.

GHI NHỚ

– Đường trục mặt là đường chia đôi cấu trúc mặt theo chiều dọc; đường trục mặt đi qua đỉnh đầu, giữa trán, gốc mũi, giữa nhân trung, giữa cằm.

– Các "tỉ lệ vàng" của khuôn mặt người được tính như sau:

+ Chiều cao: Từ cằm đến chân mũi bằng chân mũi đến chân lông mày, bằng chân lông mày đến chân tóc. Từ cằm đến giữa mắt bằng giữa mắt đến đỉnh đầu.

+ Chiều ngang: Đường chia giữa hai mắt tạo ra ba phần bằng nhau đối với góc nhìn chính diện. Đường chia nằm ở mang tai tạo ra hai phần bằng nhau đối với góc nhìn ngang.

LUYỆN TẬP VÀ SÁNG TẠO

1. Chuẩn bị dụng cụ

– Giá vẽ (nếu có).

– Bảng vẽ bằng gỗ dán/ bìa cứng/ mi ca/,... (không dùng bảng vẽ có bề mặt quá nhẵn), kích thước bảng vẽ lớn hơn khổ giấy A3.

– Giấy vẽ có bề mặt nhám vừa phải, kích thước 30 x 40 cm (tương đương với khổ giấy A3). Không dùng loại giấy quá trắng, hoặc bề mặt nhẵn.

– Bút chì, tẩy, que đo, dây dọi,...

– Mẫu vẽ (có thể thay đổi mẫu vẽ có hình dáng gần giống).

2. Đặt mẫu

– Mẫu nên đặt ở vị trí có nguồn sáng chiếu phù hợp.

– Sắp đặt mẫu sao cho nhiều vị trí vẽ có bố cục hợp lí.

– Kết hợp với vải mẫu để tạo bố cục, đậm – nhạt, không gian góp phần gợi ý và tạo cảm xúc cho người vẽ.

Nguồn: Trần Anh Hoàng

3. Gợi ý các bước thực hiện vẽ tượng chân dung phạt mảng

– Chọn vị trí, quan sát và nhận xét mẫu.

+ Vị trí vẽ dễ quan sát, đủ ánh sáng, góc nhìn có bố cục phù hợp.

+ Quan sát và nhận xét về mẫu vẽ:

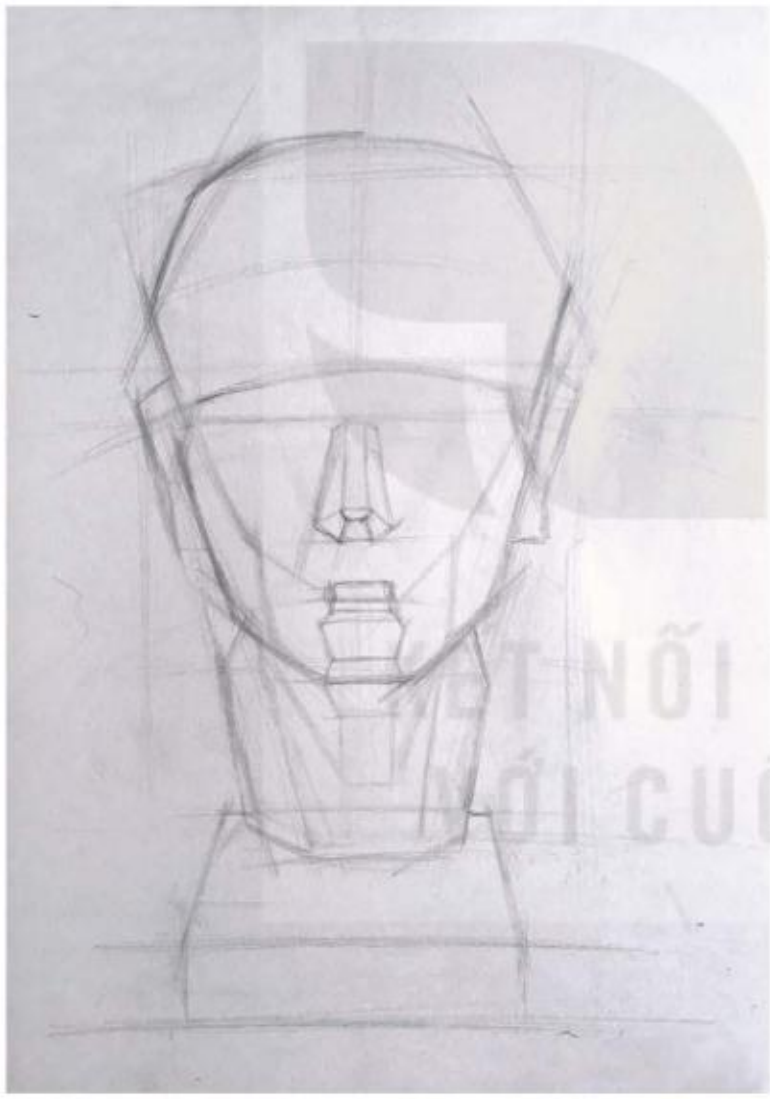
- Quan sát tỉ lệ mẫu, so sánh và rút ra những kết luận sơ bộ về dáng, hình, độ sáng tối hay màu sắc, tìm hiểu các yếu tố để thể hiện khối cấu trúc đầu tượng.
- Trên cơ sở cấu tạo của xương đầu, vẽ phác hình khối chung. Xác định các đường trục mặt, đường hướng mắt, mũi, miệng,... Các đường này sẽ thay đổi khi quan sát ở những góc độ khác nhau.
- Xác định nguồn sáng chính chiếu vào mẫu vẽ, hệ thống sáng tối lớn.

– Sắp xếp bố cục hình vẽ trên giấy.

+ Tiến hành đo, dọi, xác định được tỉ lệ lớn của khung hình, tạo khung hình.

+ Các khung hình cần được vẽ phác nhẹ tay, không dùng thước kẻ để vẽ hình.

Tham khảo các bước vẽ tượng chân dung phạt mảng

1 Vẽ các nét phác hình tổng quát

2 Vẽ các nét phác hình chi tiết

– Vẽ hình

+ Sử dụng những nét phác bằng đường thẳng đơn giản để xây dựng hình tổng quát.

+ So sánh tỉ lệ, vẽ phác tỉ lệ chung, tránh đi vào chi tiết vụn vặt.

+ Phác hình cần dựa vào cấu trúc từ hình dáng đến diện mảng của mẫu để quy về khối lớn theo cấu trúc khối cơ bản.

+ Khi vẽ phác hình, tránh sa đà vào các chi tiết, mất tính bao quát của bài vẽ.

3 Chỉnh sửa hình và vẽ đậm – nhạt

4 Vẽ đậm – nhạt, tạo không gian và hoàn thiện bài vẽ

– Vẽ đậm – nhạt, hoàn chỉnh bài vẽ

+ Nhận biết, phân loại ba độ đậm – nhạt lớn: sáng, tối, trung gian. Vẽ nhẹ từng lớp chồng lên nhau từ nhạt đến đậm, vừa vẽ vừa so sánh tương quan đậm – nhạt trên toàn bộ bài vẽ. Thông thường, chỗ sáng nhất của mẫu tương đương nền giấy trắng.

+ Tiếp tục vẽ các độ đậm – nhạt chi tiết trong từng mảng đậm – nhạt lớn để tạo hiệu quả về chất, về không gian và đặc điểm của mẫu.

+ Khi bài vẽ sắp hoàn chỉnh, có thể nhấn đậm thêm ở chỗ tối hoặc tẩy bớt đậm ở chỗ sáng, nhằm tạo chiều sâu cho không gian bài vẽ.

+ Kiểm tra lần cuối về hình khối, đậm – nhạt, làm rõ hơn đặc điểm của mẫu.

GHI NHỚ

Các bước vẽ

1. Chọn chỗ vẽ và quan sát mẫu: Chọn chỗ không quá gần hay quá xa mẫu. Quan sát mẫu vẽ: cấu trúc, đặc điểm, hình dáng, ước lượng tỉ lệ, đậm – nhạt.

2. Sắp xếp bố cục hình vẽ trên giấy. Chú ý: không nên vẽ hình to hơn mẫu thật.

3. Vẽ hình: Vẽ phác hình lớn, vẽ đường trục mặt, đường hướng của các khối mắt, mũi miệng, tai,...; vẽ hình các khối của mẫu.

4. Vẽ đậm – nhạt, hoàn chỉnh bài vẽ: Vẽ đậm – nhạt lớn, vẽ đậm – nhạt theo chi tiết, thể hiện được đặc điểm, không gian, chất cảm của bài vẽ.

Thực hiện bài vẽ nghiên cứu tượng chân dung phạt mảng bằng chất liệu chì

– Yêu cầu:

+ Tuỳ chọn một tượng chân dung phạt mảng.

+ Thực hiện bài vẽ nghiên cứu hình hoạ tượng chân dung phạt mảng bằng chất liệu chì.

– Dụng cụ: giấy vẽ khổ A3, chì, tẩy, que đo, dây dọi, bảng gỗ, kẹp sắt, băng dính,...

PHÂN TÍCH VÀ ĐÁNH GIÁ

Trưng bày sản phẩm mĩ thuật và nhận xét sản phẩm theo gợi ý:

+ Bố cục của bài vẽ: sự cân đối, tỉ lệ của mẫu tượng phạt mảng thể hiện trên giấy vẽ.

+ Hình vẽ:

- Độ chính xác của tỉ lệ chung và tỉ lệ từng phần.
- Độ chính xác của từng chi tiết bộ phận.
- Đường hướng trục mặt.

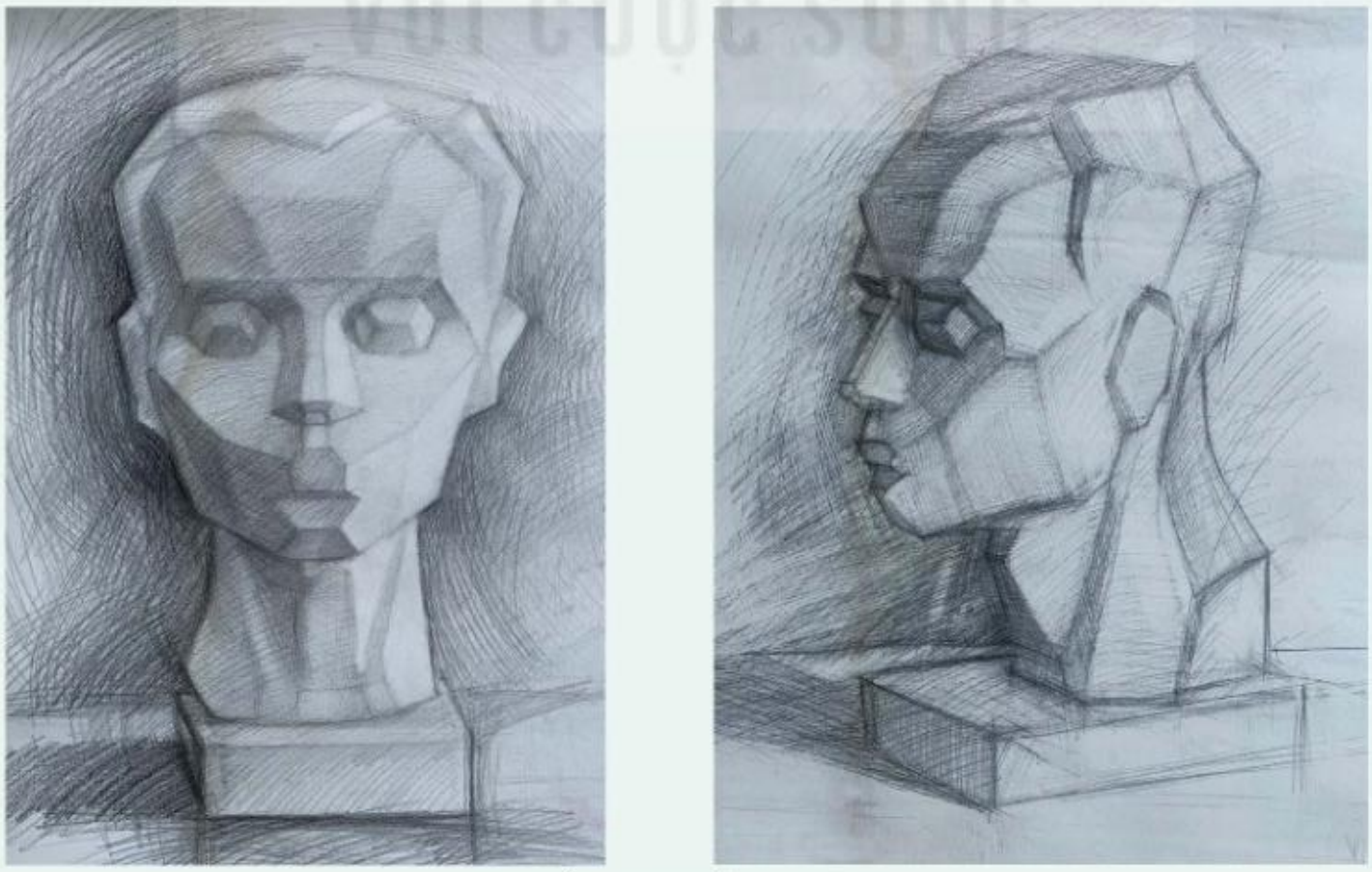
+ Độ đậm – nhạt:

- Hướng ánh sáng chiếu vào mẫu so với mảng đậm – nhạt của hình trên bài vẽ.
- Tương quan giữa độ sáng – tối trên mẫu vẽ và độ đậm – nhạt trên bài vẽ.
- Tương quan về đậm – nhạt giữa nhóm khối hình với nền.

+ Mức độ hoàn chỉnh của bài vẽ: bố cục chung, hình, mảng đậm – nhạt, không gian,... của bài vẽ.

PHẦN THAM KHẢO

Một số sản phẩm mĩ thuật vẽ tượng chân dung phạt mảng.

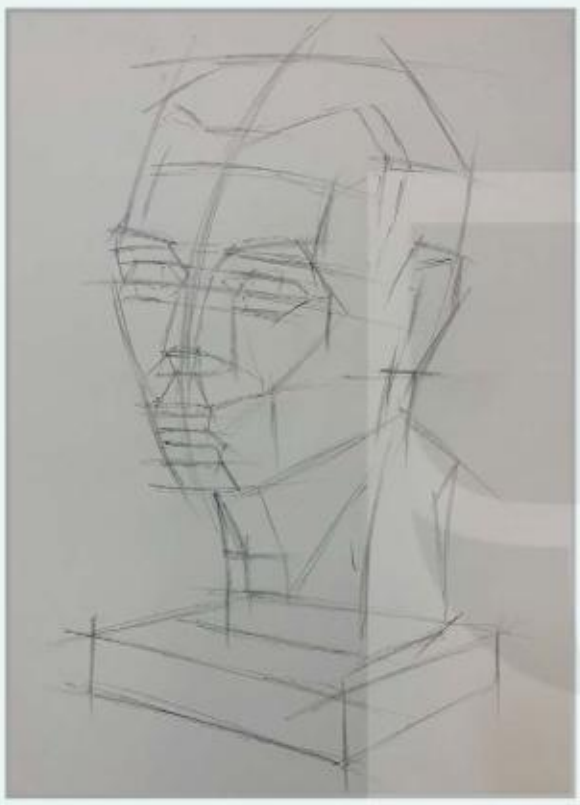
Nguồn: Nguyễn Thị Ngọc

VẬN DỤNG

Dùng màu gouache hoặc màu acrylic vẽ một tượng phạt mảng với các sắc độ đậm nhạt.

PHẦN THAM KHẢO

Gợi ý các bước vẽ tượng phạt mảng với sắc độ đậm nhạt của màu.

Bước 1

Bước 2

Bước 3

Bước 4

Bước 5

Nguồn: Cao Tiến Dũng

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

TRƯNG BÀY SẢN PHẨM

Mục tiêu

– Trưng bày sản phẩm của học sinh.
– Biết cách phân nhóm sản phẩm để trưng bày trong không gian lớp học.
– Phát triển kĩ năng trình bày, giới thiệu sản phẩm trước bạn bè và thầy cô.

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

CHUYÊN ĐỀ

2

THỰC HÀNH VẼ TRANG TRÍ 2

BÀI 1: TÌM HIỂU TRANG TRÍ HÌNH TRÒN

Yêu cầu cần đạt

– Nhận biết được đặc điểm trang trí hình tròn.
– Lựa chọn được hoạ tiết và biết cách sắp xếp các hoạ tiết trong trang trí hình tròn.
– Biết sử dụng chất liệu trong thực hành phác thảo trang trí hình tròn.
– Có kĩ năng trao đổi, thực hành và giải quyết vấn đề trong thực hành, sáng tạo.
– Cảm nhận được vẻ đẹp của sản phẩm; biết trân trọng, giữ gìn sản phẩm và có ý thức trang trí chúng đẹp hơn.

Ghép gốm và gạch men trang trí tường. Nguồn: Shutterstock

QUAN SÁT VÀ NHẬN THỨC

1. Tìm hiểu một số hình thức trang trí hình tròn

Quan sát một số hình ảnh và thảo luận về hình thức trang trí hình tròn.

Trang trí bánh sinh nhật hình tròn (1)

Trang trí đèn trần hình tròn (2)

Trang trí kính màu ở mặt tiền và cửa sổ hình tròn trong kiến trúc (3)

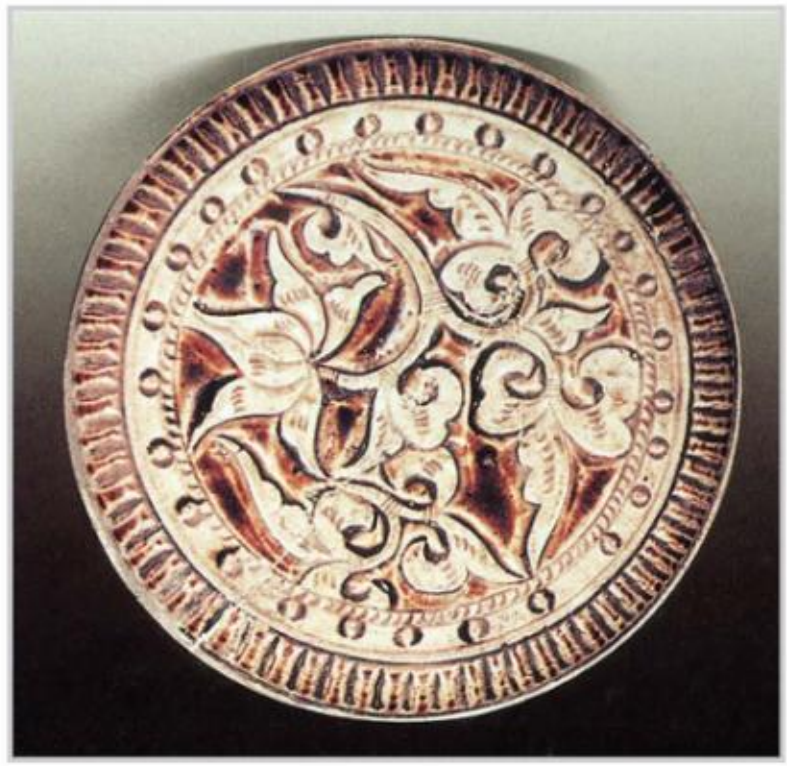

Trang trí mái vòm tròn và hoạ tiết hình tròn trên cửa sổ (4)

(1), (2), (3), (4) Nguồn: Shutterstock

Trang trí hoa văn trên ngói đất nung thời Trần (1)

Trang trí hoa văn hoa lá trên nắp gốm hoa nâu thời Lý – Trần (2)

Trang trí hình tròn trên túi xách (3)

Trang trí trên đĩa sơn mài hình tròn (4)

– Trình bày một số hình thức trang trí trong cuộc sống.
– Nêu vai trò của trang trí trong đời sống xã hội.

GHI NHỚ

Mẫu trang trí hình tròn có thể ứng dụng trong trang trí gạch lát sàn, thảm, khăn quàng, logo, đĩa, tách,... và các công trình trang trí kiến trúc, đồ vật và nội thất phục vụ đời sống.

(1) Nguồn: Bảo tàng Lịch sử Thành phố Hồ Chí Minh; (2) Nguồn: Bảo tàng Lịch sử Quốc gia;
(3) Nguồn: Shutterstock; (4) Nguồn: Bửu Sinh

2. Hoà sắc trong trang trí

Trang trí hình tròn hoà sắc nóng

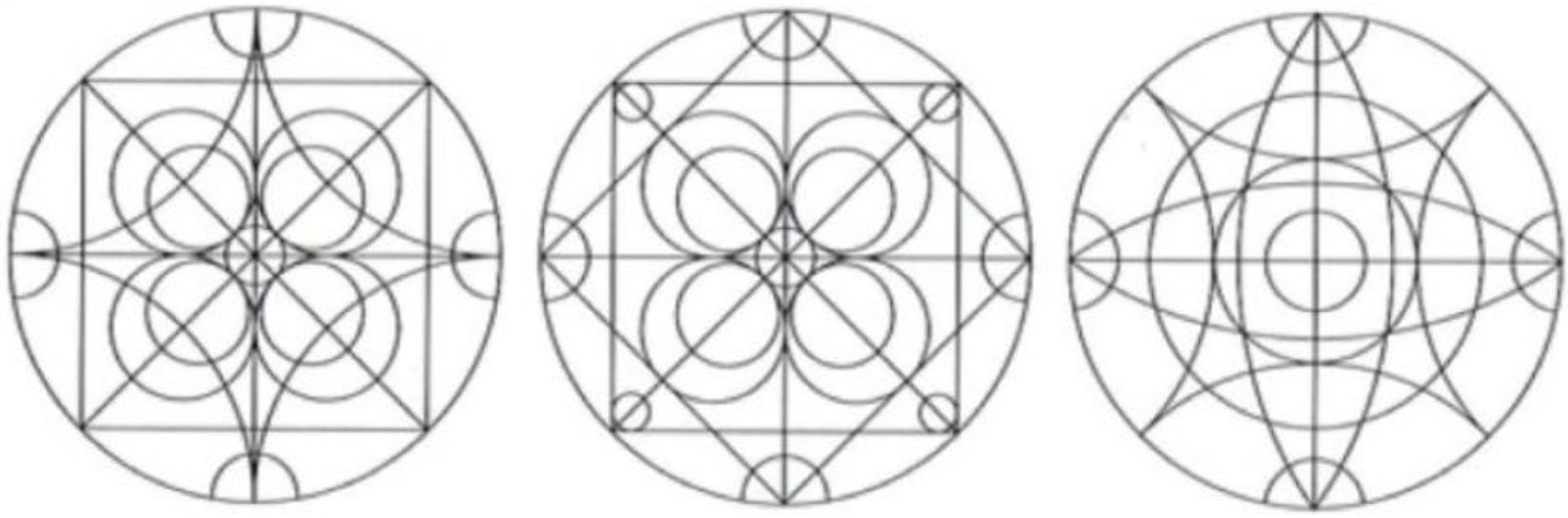
Trang trí hình tròn hoà sắc lạnh

GHI NHỚ

Hoà sắc trong trang trí là sự sắp xếp các mảng màu cạnh nhau nhằm đạt được một tổng hoà chung, thống nhất và hài hoà về sắc độ.

3. Một số quy tắc cơ bản trong trang trí hình tròn

– **Quy tắc đối xứng**: Điểm nhấn nằm ở trung tâm hình tròn. Hoạ tiết ở trung tâm lớn và nổi bật hơn các hoạ tiết bên ngoài.

Đối xứng qua tâm

Đối xứng qua trục

– **Quy tắc lặp lại**: Thể hiện 4 phía khu vực trung tâm, 4 góc hay 4 đường chéo trong hình tròn đều có hoạ tiết giống nhau.

– **Quy tắc đảo ngược hoặc xoay chiều**: Các hoạ tiết được bố trí theo hướng ngược chiều nhau trong trang trí hình tròn.

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

– **Quy tắc xen kẽ**: Thể hiện sự phân bổ các hoạ tiết qua đường trục hoặc qua đường chéo trong hình tròn.

– **Quy tắc bất đăng đối:** Thể hiện sự sắp xếp hoạ tiết tự do, không tuân theo quy luật. Điểm nhấn không nhất thiết ở tâm hình tròn nhưng cần rõ ràng trong nhóm hình, có nhóm chính, phụ.

– **Quy tắc chồng hình:** Hoạ tiết này chồng lên một hoạ tiết khác, chỗ giao nhau tạo thành hình hay mảng mới và tạo nên các không gian liên kết. Đây là quy tắc đặc trưng nhất trong trang trí hình tròn.

Căn cứ các thông tin ở trên hãy phân tích và chỉ ra các quy tắc cơ bản trong trang trí hình tròn ở mỗi hình minh hoạ.

4. Hoạ tiết trong trang trí hình tròn

– **Hoạ tiết trang trí** là hình vẽ đã được cách điệu từ hoa, lá, người, động vật, hình thể,... có đường nét cụ thể, dứt khoát và được sáng tạo theo lối vẽ đặc trưng, đơn giản hoá của trang trí.

– **Cách điệu** là sự chắt lọc từ đường nét, hình thể đặc trưng nhất của một đối tượng có thật, được chỉnh sửa, thêm bớt chi tiết, màu sắc và cường điệu hoá để đạt đến mức tượng trưng.

Hoạ tiết hoa lá được cách điệu và ứng dụng trong trang trí

Hoa lá được vẽ lại từ thực tế. Nguồn: Lê Thuỳ Dương

Hoa lá được vẽ và cách điệu thành hoạ tiết trang trí. Nguồn: Trần Thị Tuyết Nhung

Nêu vai trò của hoạ tiết cách điệu trong trang trí.

GHI NHỚ

Hoạ tiết trang trí đóng vai trò quan trọng trong việc sắp xếp, sáng tạo mảng, khối, hình, nét, màu sắc của bố cục trang trí. Các hoạ tiết đơn lẻ có thể kết hợp thành nhóm hoạ tiết sử dụng trong bố cục trang trí hoặc tác phẩm nghệ thuật.

LUYỆN TẬP VÀ SÁNG TẠO

1. Các bước xây dựng bài trang trí hình tròn ở dạng đen trắng

– **Bước chuẩn bị**

+ Xác định dạng bố cục thực hiện.

+ Lựa chọn hoạ tiết sử dụng. Chú ý: tìm chọn và ghi chép mẫu hình kỉ hà, mẫu hoa, lá, côn trùng, động vật, đồ vật,... trong thiên nhiên và cuộc sống để thực hành.

– **Bước thực hành**

+ Xây dựng ý tưởng: Vận dụng các nguyên tắc trang trí cơ bản, dựa vào đặc điểm của hình tròn, sắp xếp hoạ tiết phù hợp, tạo được mảng chính, mảng phụ và có trọng tâm.

+ Vẽ hình: Kẻ các trục đối xứng, vẽ mảng chính (hình trọng tâm), mảng phụ (hình bổ trợ).

+ Chọn hoạ tiết chủ đạo, cách điệu hoạ tiết, vẽ hoạ tiết phù hợp với các mảng.

+ Thể hiện đậm – nhạt, chú ý xác định độ sáng tối của các cụm hoạ tiết, chia mảng đậm, mảng nhạt, đảm bảo yếu tố chính – phụ.

+ Hoàn thành bài vẽ.

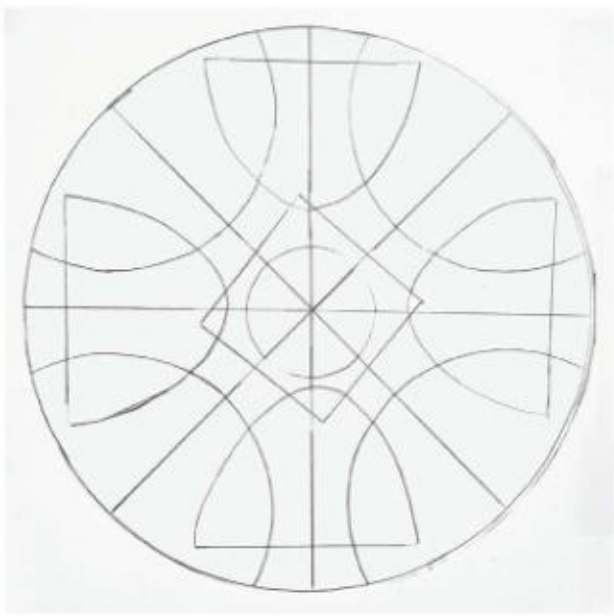
2. Tham khảo các bước xây dựng phác thảo đen trắng trang trí hình tròn

1. Vẽ hình tròn, chia các trục qua tâm

2. Phác mảng bố cục chính, phụ

3. Phác các mảng hoạ tiết chính, phụ, liên kết

4. Vẽ hoạ tiết theo mảng đã phác

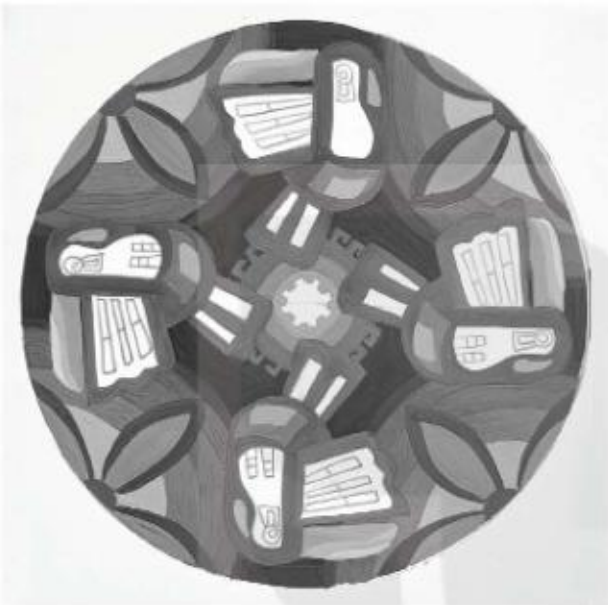
KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

5. Vẽ màu nền – màu đậm nhất

6. Vẽ các nhóm hoạ tiết phụ, liên kết

7. Tiếp tục vẽ các nhóm hoạ tiết, điều chỉnh đậm nhạt

8. Vẽ hoạ tiết chính – màu sáng nhất, hoàn thiện sản phẩm

Thực hiện một bài vẽ phác thảo đen trắng trang trí hình tròn.

Yêu cầu:

– Chất liệu: giấy, màu bột, màu gouache,...

– Kích thước: đường kính 20 – 25 cm.

PHẦN THAM KHẢO

Sản phẩm phác thảo trang trí hình tròn. Nguồn: Nguyễn Hồng Ngọc, Vũ Linh Chi

PHÂN TÍCH VÀ ĐÁNH GIÁ

Phân tích sản phẩm thực hành của em hoặc của bạn theo gợi ý:

– Đặc điểm hoạ tiết sử dụng để thực hiện phác thảo.

– Hoà sắc và quy tắc lựa chọn thực hành phác thảo.

– Hình thức sắp xếp hoạ tiết.

– Phương pháp phối màu đậm – nhạt.

VẬN DỤNG

Tìm hiểu về nghệ thuật trang trí mosaic và ứng dụng kĩ thuật ghép mảnh bằng các vật liệu sẵn có để trang trí hình tròn.

PHẦN THAM KHẢO

Trang trí tường (1)

Trang trí hình tròn (2)

Mosaic là một hình thức nghệ thuật trang trí tạo ra hình ảnh từ tập hợp gồm những mảnh nhỏ. Các mảnh nhỏ này gọi là "vật để khảm" thường là các vật chất rắn, phẳng, phần lớn ở hình dạng vuông vức như: thuỷ tinh màu, đá, gạch, gương, kính,...

(1), (2) Nguồn: Shutterstock

BÀI 2: THỰC HÀNH TRANG TRÍ HÌNH TRÒN

Yêu cầu cần đạt

– Hiểu được các bước thực hành trang trí hình tròn.

– Sử dụng được chất liệu màu bột, màu nước hoặc chất liệu tương đương trong thực hành, sáng tạo; tạo được hoà sắc trong trang trí hình tròn.

– Phân tích được vẻ đẹp của trang trí hình tròn và trình bày được quan điểm cá nhân về sản phẩm.

– Biết trân trọng giá trị ứng dụng của sản phẩm trang trí trong cuộc sống.

Trang trí hình tròn theo quy tắc xoay chiều.
Nguồn: Vũ Quỳnh Trang

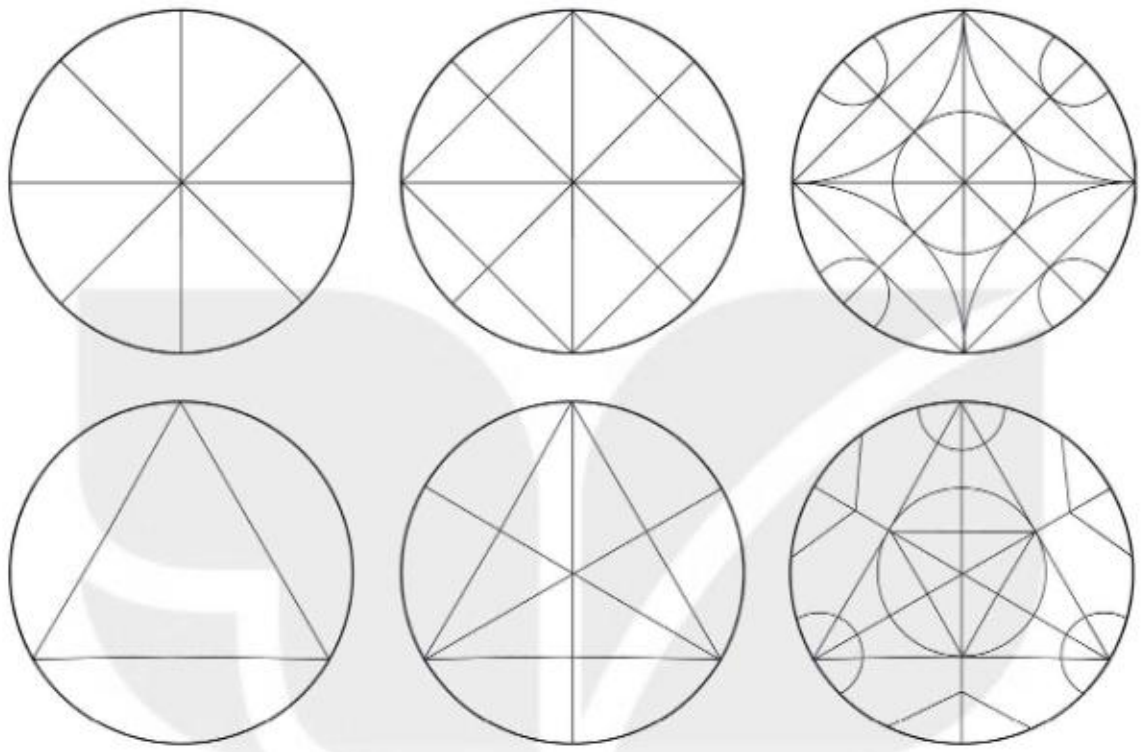
QUAN SÁT VÀ NHẬN THỨC

1. Đặc điểm và cấu trúc hình tròn

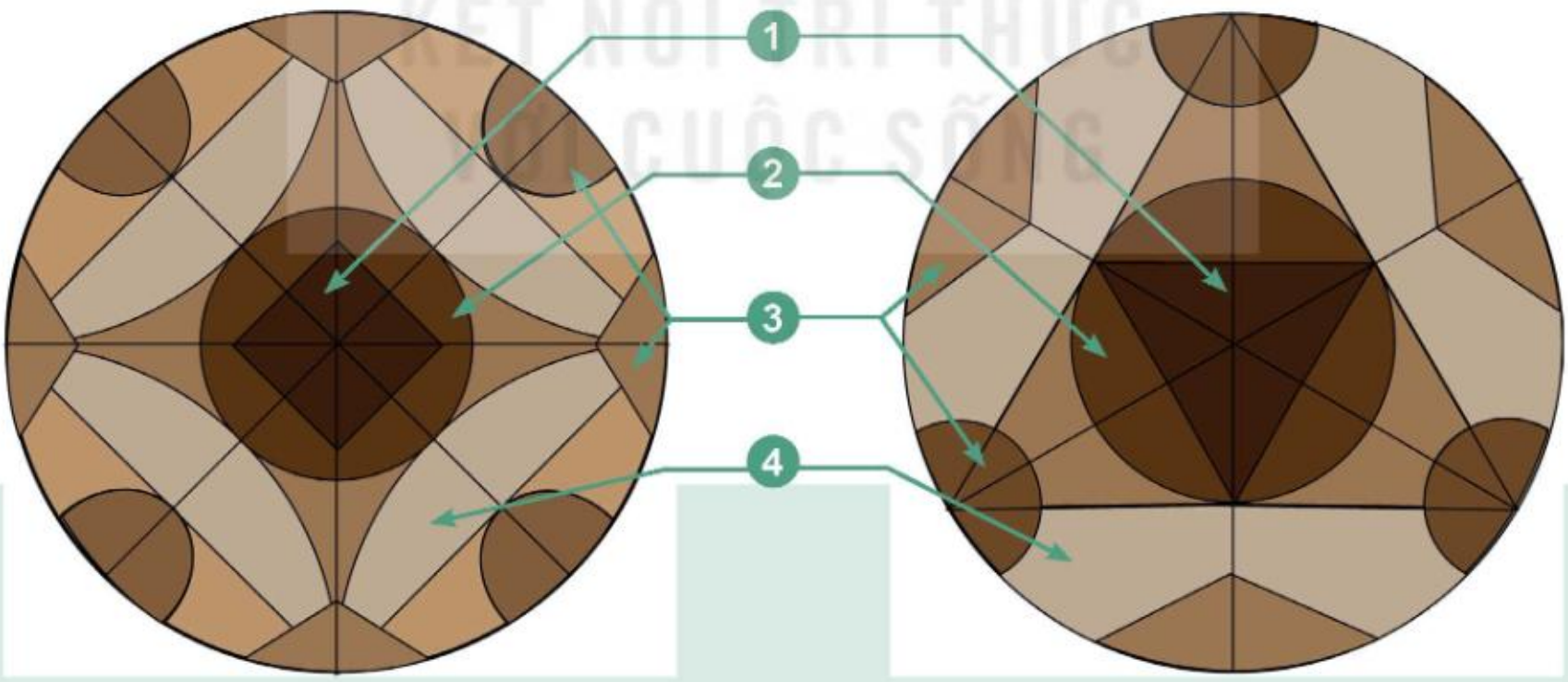
– Hình tròn là một mặt phẳng được khép kín bởi một đường tròn.

– Hình tròn chứa vô số trục xuyên tâm.

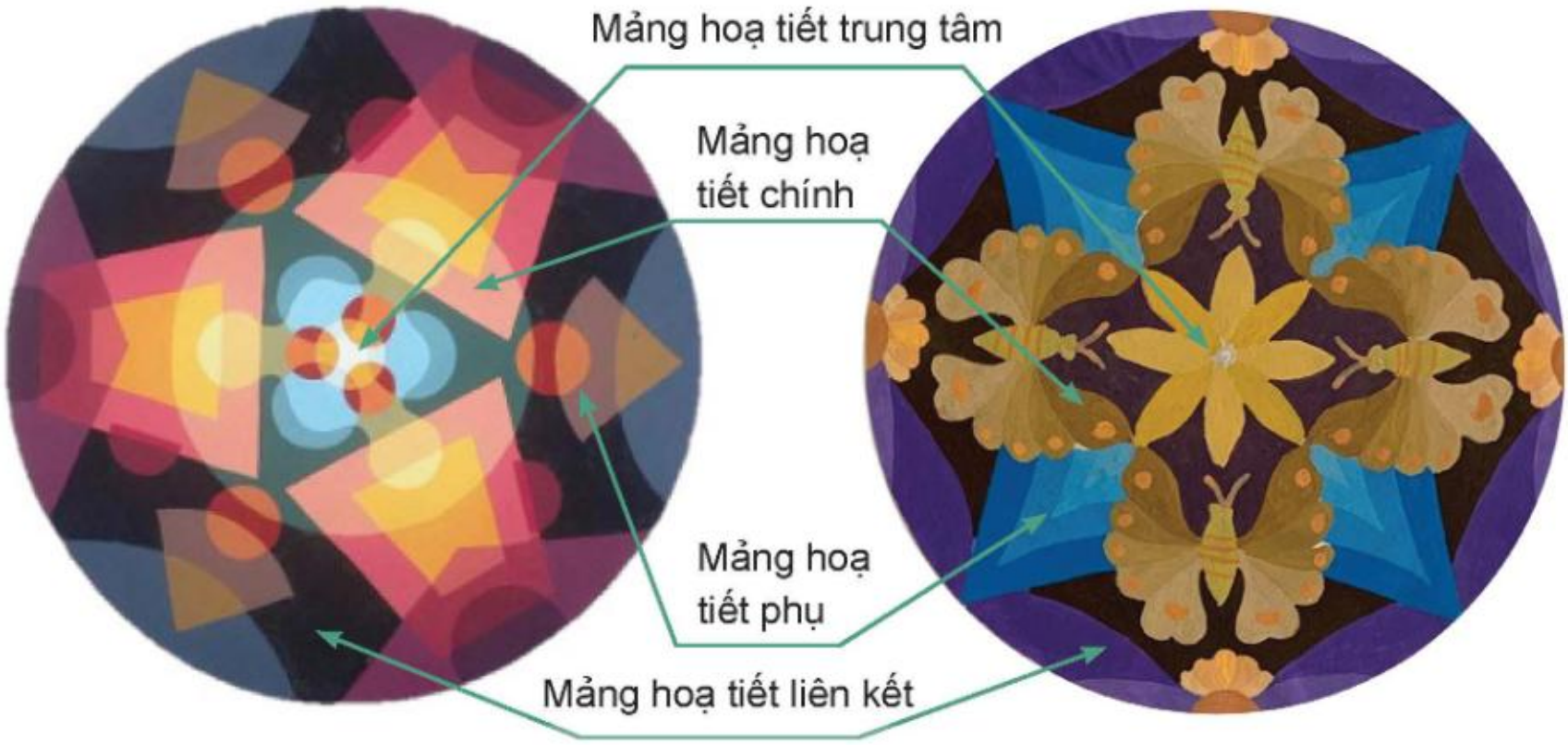
– Bên trong hoặc bên ngoài hình tròn luôn có một đa giác nội tiếp hoặc ngoại tiếp, giúp cho việc xác lập cấu trúc hoạ tiết trang trí trong hình được dễ hơn.

2. Bố cục cơ bản trong trang trí hình tròn

1. Mảng hoạ tiết trung tâm.
2. Mảng hoạ tiết chính.
3. Mảng hoạ tiết phụ.
4. Mảng hoạ tiết liên kết.

Trình bày các bước thực hành trang trí hình tròn.

GHI NHỚ

Trang trí hình tròn là hình thức sắp xếp, bố trí hoạ tiết, hình khối, đường nét, màu sắc khác nhau để tạo thành một tổng thể hài hoà.

Mẫu trang trí hình tròn có thể ứng dụng nhiều trong trang trí gạch lát sàn, trang trí thảm, trang trí khăn quàng, trang trí bìa sách, tem,... và các công trình trang trí kiến trúc, nội thất phục vụ đời sống.

LUYỆN TẬP VÀ SÁNG TẠO

1. Các bước thực hiện một bài trang trí hình tròn

– **Bước chuẩn bị**

+ Chọn dạng bố cục thực hiện.

+ Chọn hoạ tiết sử dụng. Chú ý: tìm chọn và ghi chép mẫu hình kỉ hà, mẫu hoa, lá, côn trùng, động vật, đồ vật,... để thực hành.

+ Chọn màu sắc chủ đạo.

– **Bước thực hành**

+ Thực hiện phác thảo: Vận dụng các nguyên tắc trang trí cơ bản, dựa vào đặc điểm của hình tròn, sắp xếp hoạ tiết phù hợp, tạo được mảng chính, mảng phụ và có trọng tâm.

+ Vẽ hình: Kẻ các trục đối xứng, vẽ mảng chính (hình trọng tâm), mảng phụ (hình bổ trợ).

+ Chọn hoạ tiết chủ đạo, cách điệu hoạ tiết dựa trên mẫu thực tế phù hợp với các mảng.

+ Vẽ màu tuỳ chọn: Vẽ màu chủ đạo trước, vẽ màu bổ trợ sau.

Lưu ý: Xác định độ sáng tối của bài, chia mảng đậm, mảng nhạt trước khi vẽ màu. Khuyến khích HS làm thêm phần trắng đen để luyện tập khả năng pha màu.

Chú ý: Màu sắc trong trang trí là yếu tố rất quan trọng, nhiệm vụ của màu vẽ là nâng cao và hoàn thiện một hình trang trí. Sự kết hợp hài hoà giữa các màu sẽ tăng hiệu quả cho bài vẽ.

+ Hoàn thiện bài vẽ.

2. Tham khảo các bước thực hành một bài trang trí hình tròn

1. Vẽ màu nền trên bản nét, dựa vào phác thảo đen trắng

2. Vẽ màu các nhóm hoạ tiết liên kết

3. Vẽ màu các nhóm hoạ tiết phụ

4. Vẽ màu các nhóm hoạ tiết chính, điều chỉnh hoà sắc

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

5. Vẽ các chi tiết chính tạo điểm nhấn, hoàn thiện sản phẩm

GHI NHỚ

Trước khi thực hiện bài cần:

– Lựa chọn được quy tắc bố cục cần thực hiện như: đăng đối, đối xứng, nhắc lại, tự do,...

– Chọn hoạ tiết chủ đạo, phác hình và cách điệu hoạ tiết hoa, lá hoặc sử dụng hoạ tiết, hoa văn có sẵn.

– Xác định gam màu chủ đạo như: gam nóng, gam lạnh, tương phản,...

Thực hành trang trí hình tròn

Yêu cầu:

– Dựa trên các yếu tố và nguyên lí tạo hình đã học, trang trí một hình tròn theo hình thức tự chọn.

– Chất liệu: giấy, màu bột, màu gouache,...

– Kích thước: đường kính 20 – 25 cm.

PHẦN THAM KHẢO

Một số sản phẩm trang trí hình tròn

Trang trí hình tròn theo quy tắc đối xứng
Nguồn: Vũ Linh Chi

Trang trí hình tròn theo quy tắc xoay chiều
Nguồn: Vũ Linh Chi

Trang trí hình tròn theo quy tắc bất đối xứng
Nguồn: Ngô Đình Năng

PHÂN TÍCH VÀ ĐÁNH GIÁ

– Trưng bày bài sản phẩm thực hành của em (nhóm).

– Nhận xét sản phẩm theo gợi ý:

+ Bố cục hình chính, hình phụ đảm bảo sự cân đối, thống nhất và tính nhịp điệu.

+ Các nguyên tắc trang trí cơ bản trong bài vẽ: đăng đối, đối xứng, nhắc lại, xen kẽ.

+ Hoà sắc trong bài vẽ.

+ Tương quan đậm, nhạt trong bài vẽ.

VẬN DỤNG

Em hãy trang trí một sản phẩm/ đồ vật từ những mẫu trang trí hình tròn em yêu thích.

PHẦN THAM KHẢO

Một số sản phẩm ứng dụng trang trí hình tròn.

Sử dụng hình tròn trang trí để làm mặt đồng hồ. Nguồn: Thanh Hà

Sử dụng hình tròn trang trí để trang trí đĩa nhựa. Nguồn: Đoàn Hà Dương

TRƯNG BÀY SẢN PHẨM

Mục tiêu

– Trưng bày sản phẩm của học sinh.

– Biết cách phân nhóm sản phẩm để trưng bày trong không gian lớp học.

– Phát triển kĩ năng trình bày, giới thiệu sản phẩm trước bạn bè và thầy cô.

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

CHUYÊN ĐỀ

3

THỰC HÀNH VẼ TRANH BỐ CỤC 2

BÀI 1: TÌM HIỂU TRANH BỐ CỤC NHÂN VẬT

Yêu cầu cần đạt

– Nhận biết được đặc điểm của tranh bố cục nhân vật.

– Biết áp dụng các dạng thức bố cục và nguyên lí tạo hình để thực hiện được phác thảo bố cục nhân vật hợp lí, sinh động.

– Biết phân tích, nhận xét về các yếu tố và nguyên lí tạo hình trong tranh bố cục nhân vật.

– Thể hiện được quan điểm cá nhân trong cảm thụ và phân tích nghệ thuật.

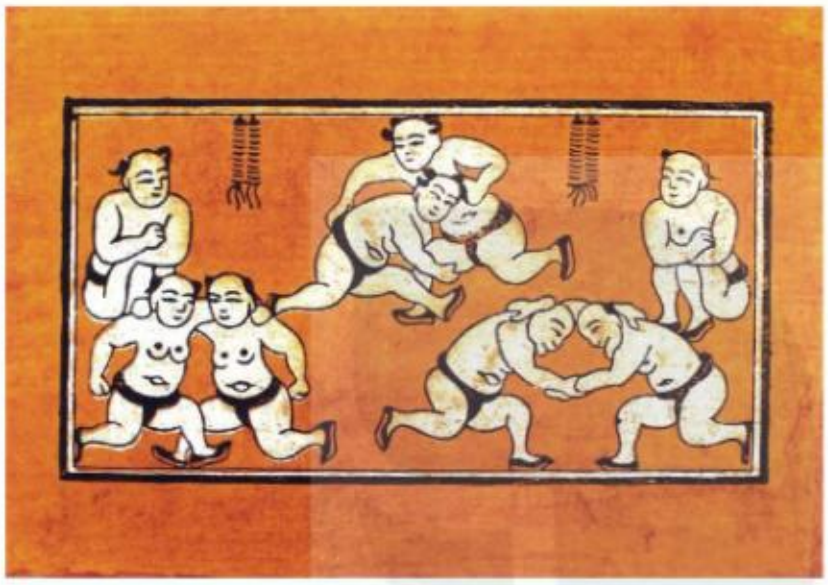

Nguyễn Sáng, *Kết nạp Đảng ở Điện Biên Phủ*, sơn mài, 112.3 x 180 cm, 1963. Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam

QUAN SÁT VÀ NHẬN THỨC

1. Tìm hiểu tranh bố cục nhân vật

Tranh bố cục nhân vật là tranh lấy con người, các hoạt động của con người làm đối tượng chính để miêu tả, các đồ vật và cảnh vật chỉ là đối tượng phụ để thể hiện nội dung của bức tranh.

Tranh dân gian Đông Hồ, *Đấu vật*,
khắc gỗ, 18 x 22.1 cm (1)

Lê Văn Miến, *Bình văn*,
sơn dầu, 68.5 x 96.5 cm, 1905 (2)

Đinh Trọng Khang, *Mẹ con*,
khắc gỗ, 31.7 x 39.5 cm, 1961 (3)

Nguyễn Thế Vinh, *Làm gạo*,
sơn mài, 60 x 80 cm, 1980 (4)

(1), (2), (3), (4) Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam

Vũ Cao Đàm, *Thiếu nữ uống trà*,
lụa, 78 x 114 cm (1)

Nguyễn Thụ, *Mưa*,
lụa, 42.5 x 58 cm, 1972 (2)

Paul Gauguin, *Chúng ta từ đâu đến? Chúng ta là ai? Chúng ta đi về đâu?*
sơn dầu, 139 × 375 cm, 1897 (3)

Kể tên các đề tài thường được thể hiện trong tranh bố cục nhân vật.

GHI NHỚ

Tranh bố cục nhân vật rất phong phú về đề tài như: lao động – sản xuất, sinh hoạt, học tập, lễ hội, chiến tranh, triết lí nhân sinh quan,... và được thể hiện trên nhiều chất liệu khác nhau.

(1) Nguồn: Bảo tàng Cernuschi (Pháp)
(2) Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam
(3) Nguồn: Bảo tàng Nghệ thuật Boston (Mỹ)

2. Một số dạng thức bố cục tranh nhân vật

Tranh bố cục nhân vật được xây dựng dựa trên các dạng bố cục cơ bản như: bố cục dạng hình vuông, chữ nhật, hình tròn, hình tam giác (hình tháp) hay các dạng bố cục theo nguyên lí nhịp điệu/ chuyển động, bố cục theo nguyên lí tương phản/ đối lập,...

– Bố cục theo dạng hình tròn

Bố cục dạng hình tròn là dạng bố cục cơ bản, mang tính đồng nhất, chặt chẽ và trọn vẹn. Bố cục dạng hình tròn tạo cảm giác mềm mại, nhịp nhàng, uyển chuyển giữa các nét, mảng hình, mảng màu và đậm nhạt trong toàn bộ bức tranh.

Tranh dân gian Đông Hồ, *Bịt mắt bắt dê*, khắc gỗ

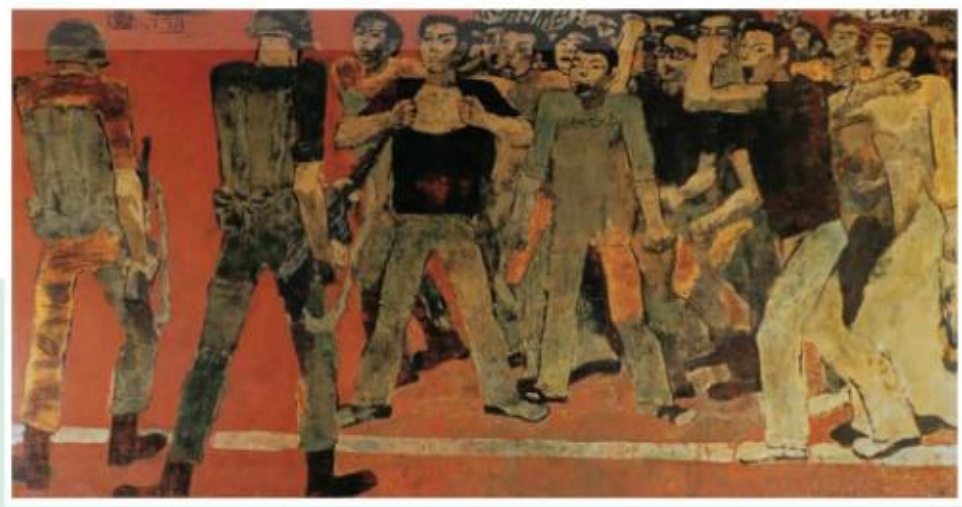
Nguyễn Tư Nghiêm, *Trẻ em vui chơi*, sơn mài, 60 x 89.9 cm, 1972 (1)

– Bố cục theo dạng hình vuông, chữ nhật

Bố cục theo dạng hình vuông, chữ nhật có chứa đựng các yếu tố ngang, thẳng trong một phạm vi nhất định. Nó tạo ra sự cân xứng, nghiêm chỉnh – là cơ sở cho sự ngay ngắn, phải trái, vuông vức,... và cho ta cảm giác tĩnh. Dạng bố cục này phù hợp với các loại đề tài có tính tổ chức xã hội, tính sáng tạo riêng biệt của con người và tính nhân văn.

Nguyễn Quang Thọ, *Từ nhân dân mà ra*, sơn mài, 126.5 x 180 cm,1980 (2)

Nguyễn Sáng, *Thanh niên Thành đồng*, sơn mài, 145 x 245 cm, 1978 (3)

(1), (2) Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam

(3) Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Thành phố Hồ Chí Minh

– Bố cục theo dạng hình tam giác

Bố cục dạng hình tam giác (hay hình tháp) tạo ý niệm về sự chắc chắn, tin tưởng và khoẻ khoắn. Dạng bố cục này còn có hiệu quả tạo nên một bố cục chặt chẽ, hài hoà.

Eugène Delacroix, *Tự do dẫn dắt nhân dân*, sơn dầu, 260 × 325 cm, 1830 (1)

Tô Ngọc Vân, *Hai thiếu nữ và em bé*, sơn dầu, 100.2 x 75 cm, 1944 (2)

– Bố cục theo dạng đối lập/ tương phản

Bố cục theo dạng đối lập/ tương phản thường mang tính triết học. Nó vừa là sự đối lập, vừa là sự chuyển hoá, bù đắp cho nhau để tạo sự cân bằng, hài hoà. Đó là các cặp đối lập như ngang – dọc, cao – thấp, to – nhỏ, vuông – tròn, động – tĩnh,... Đây là bố cục mà các hoạ sĩ, nhà điêu khắc hay sử dụng.

Pablo Picasso, *Cô gái trên quả cầu*, sơn dầu, 147 x 95 cm, 1905 (3)

Diego Velázquez, *Người đầu hàng của Breda*, sơn dầu, 307 x 367 cm, 1633 – 1635 (4)

(1) Nguồn: Bảo tàng Louvre (Pháp); (2) Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam
(3) Nguồn: Bảo tàng Prado (Tây Ban Nha); (4) Nguồn: Bảo tàng Pushkin (Nga)

– Bố cục theo dạng nhịp điệu/ chuyển động

Bố cục theo dạng nhịp điệu là sự tuần hoàn theo quy luật của tự nhiên, có tính chất lặp lại theo nhịp điệu chuyển động. Những nhịp điệu này có thể là hình, mảng, màu sắc, đậm nhạt,… tạo nên sự vận động tự nhiên của con người.

Henri Matisse, *Múa*,
sơn dầu, 260 x 391 cm, 1910 (¹)

Phùng Phẩm, *Chống hạn*, sơn mài,
113 x 133 cm, 1990 (²)

Hãy chỉ rõ cách sắp xếp nhân vật theo dạng thức bố cục: dạng hình tròn, dạng hình chữ nhật/ hình vuông, dạng hình tam giác, dạng đối lập, dạng chuyển động/ nhịp điệu trong các tác phẩm trên.

GHI NHỚ

Ngoài các dạng bố cục cơ bản nêu trên, còn nhiều hình thức sắp xếp bố cục khác. Việc sắp xếp theo dạng bố cục nào phụ thuộc vào ý tưởng và nội dung cần truyền đạt của hoạ sĩ. Khi xây dựng bố cục tranh nhân vật, cần lưu ý đến các nguyên lí: cân bằng, chuyển động, tương phản, nhịp điệu, nhấn mạnh, tỉ lệ,…

(¹) Nguồn: Bảo tàng Hermitage (Nga)
(²) Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam

LUYỆN TẬP VÀ SÁNG TẠO

Tham khảo các bước xây dựng phác thảo tranh bố cục nhân vật

– Chuẩn bị: giấy, chì, màu, tẩy, nước, bảng pha màu,...

– Gợi ý các bước thực hiện:

1 Phác hình chính phụ

2 Phác hình người có chi tiết

3 Phác thảo đậm nhạt

4 Phác thảo màu

1. Lựa chọn hình thức bố cục, phác mảng chính – phụ của nhân vật.

2. Vẽ chi tiết hình nhân vật và thêm bối cảnh cho bố cục thêm sinh động.

3. Vẽ và điều chỉnh các mảng đậm nhạt để sản phẩm có không gian và bố cục hợp lí.

4. Vẽ phác màu và điều chỉnh hoà sắc theo phác thảo đậm nhạt.

Hãy xây dựng một phác thảo tranh bố cục nhân vật

Yêu cầu:

– Đề tài: tự chọn (lao động, sinh hoạt, học tập, lễ hội,...).

– Khuôn khổ: trên giấy khổ A4.

– Chất liệu: tuỳ chọn (acrylic, màu gouache, màu nước, chì, than,...).

PHẦN THAM KHẢO

Phác thảo đen trắng bố cục đề tài sinh hoạt, màu gouache. Nguồn: Hoàng Vũ Minh Hồng

Phác thảo đen trắng bố cục đề tài lao động, màu gouache. Nguồn: Phan Bảo Châu

Phác thảo màu bố cục đề tài sinh hoạt, màu gouache. Nguồn: Phạm Thị Thanh

Phác thảo màu bố cục đề tài sinh hoạt, màu gouache. Nguồn: Trần Đức Đồng

PHÂN TÍCH VÀ ĐÁNH GIÁ

Trưng bày sản phẩm và trao đổi với thành viên trong nhóm những nội dung sau:

– Sản phẩm mĩ thuật được sắp xếp theo dạng bố cục nào?

– Bố cục và hình tượng nhân vật đã phù hợp với đề tài thể hiện chưa? Vì sao?

– Ý tưởng cá nhân trong việc lựa chọn yếu tố và nguyên lí tạo hình cho bài phác thảo sản phẩm mĩ thuật.

– Đưa ra quan điểm của mình khi nhận xét sản phẩm mĩ thuật của bạn.

VẬN DỤNG

Tìm hiểu tranh đề tài nhân vật của một số hoạ sĩ nổi tiếng Việt Nam như: Tô Ngọc Vân, Mai Trung Thứ, Nguyễn Phan Chánh, Trần Văn Cẩn, Nguyễn Sáng, Nguyễn Tư Nghiêm,... và thực hiện các yêu cầu sau:

– Lựa chọn và phân tích tác phẩm yêu thích.

– Chép/ mô phỏng lại bố cục, hình dáng nhân vật và đậm nhạt tác phẩm đó ở dạng đơn giản.

PHẦN THAM KHẢO

Chép hoặc mô phỏng lại bố cục, hình dáng nhân vật và đậm nhạt tác phẩm *Kết nạp Đảng ở Điện Biên Phủ* của hoạ sĩ Nguyễn Sáng *và Chơi ô ăn quan* của hoạ sĩ Nguyễn Phan Chánh ở dạng đơn giản.

1

2

1 **Nguyễn Sáng**, *Kết nạp Đảng ở Điện Biên Phủ*, sơn mài, 112.3 x 180 cm, 1963.

2 **Nguyễn Phan Chánh,** *Chơi ô ăn quan*, lụa, 63 x 85 cm, 1931.

BÀI 2: THỰC HÀNH VẼ TRANH BỐ CỤC NHÂN VẬT

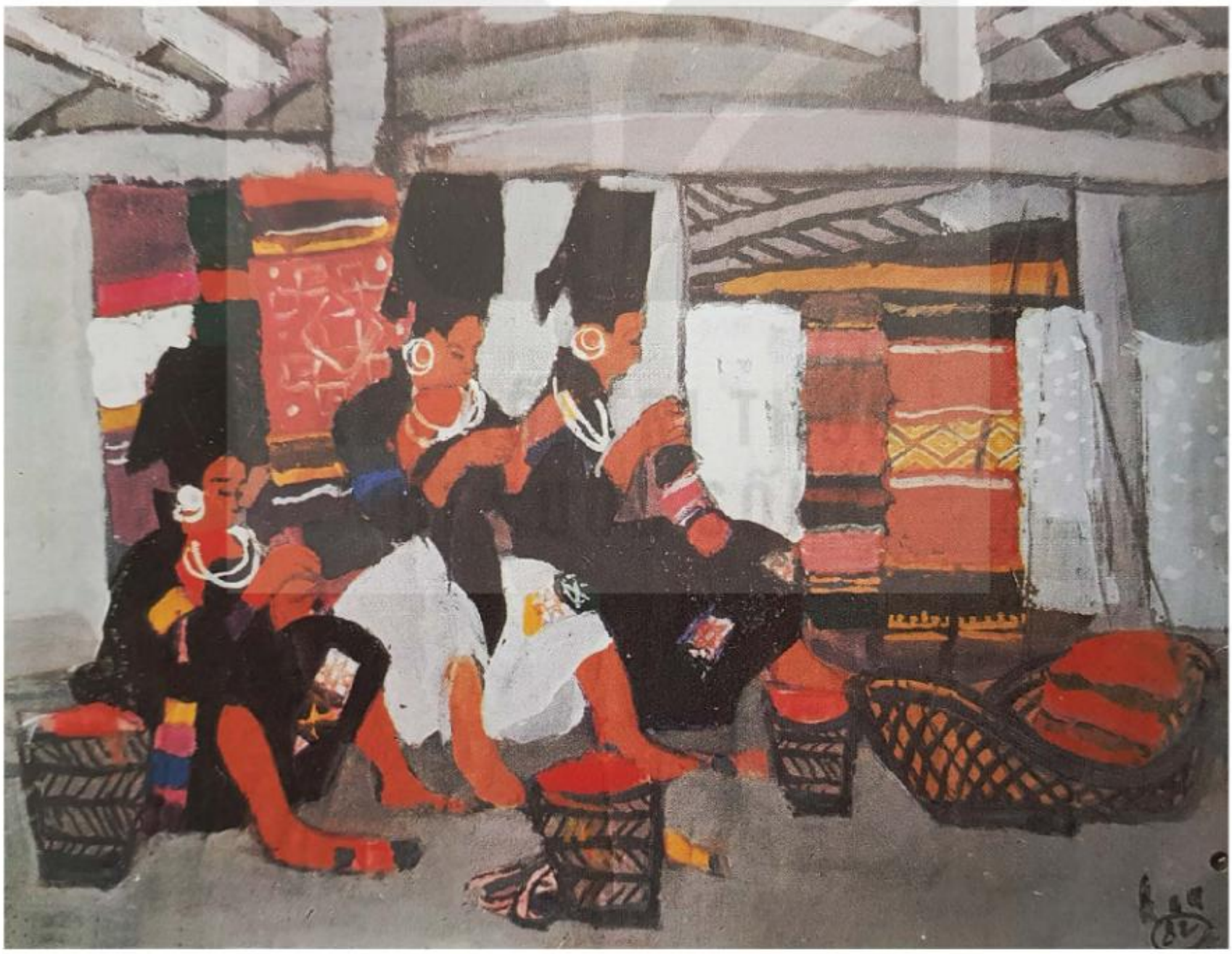
Yêu cầu cần đạt

– Biết lựa chọn đề tài và chất liệu để thể hiện tranh bố cục nhân vật.

– Sử dụng được các nguyên lí cân bằng, tương phản, nhịp điệu, chính phụ, tỉ lệ, nhấn mạnh,... và các yếu tố tạo hình để tạo được tranh bố cục nhân vật.

– Thể hiện được quan điểm cá nhân trong phân tích và đánh giá sản phẩm mĩ thuật.

– Có ý thức tìm hiểu, sáng tạo và phát huy những giá trị thẩm mĩ của thế hệ hoạ sĩ đi trước.

Trần Lưu Hậu, *Khâu áo*, màu bột, 62 x 81 cm, 1982
Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam

QUAN SÁT VÀ NHẬN THỨC

1. Tìm hiểu các nguyên lí tạo hình trong xây dựng bố cục nhân vật

– **Nguyên lí chính – phụ:** là sự thể hiện yếu tố chính (mảng chính/ nhân vật chính) trong tranh và có sự hỗ trợ của các yếu tố phụ (mảng phụ/ nhân vật phụ). Yếu tố chính có diện tích to, được miêu tả tập trung, rõ nét; các yếu tố phụ có diện tích nhỏ hơn, ít được tập trung hơn, nhẹ nhàng hơn nhằm tôn yếu tố chính.

– **Nguyên lí cân bằng:** là sự ổn định về mặt thị giác, mỗi khu vực cho thấy một lượng thông tin về hình ảnh được sắp xếp, phân bố đồng đều của đối tượng.

Có 2 dạng chính về cân bằng:

+ Cân bằng đối xứng: là sự phân bổ đồng đều về hình ảnh trên – dưới, trái – phải. Sự cân bằng này thường gây ra sự buồn tẻ nên ít được sử dụng.

+ Cân bằng bất đối xứng là sự phân bổ không đồng đều các yếu tố to – nhỏ, ít – nhiều, đậm – nhạt, nóng – lạnh,... Loại cân bằng này tạo sự thú vị và đa dạng nên thường được sử dụng.

– **Nguyên lí tương phản**: là sự sắp xếp các thành tố mang tính chất đối lập, tạo ra ấn tượng mạnh để hấp dẫn thị giác. Về bản chất của nghệ thuật thị giác thì tương phản chính là cân bằng bất đối xứng. Nhờ sự tương phản, tương hỗ, bổ sung của các cặp đối lập mà tác phẩm có sự cân bằng.

– **Nguyên lí chuyển động/ nhịp điệu:** là sự nhắc lại một cách có chủ đích đối với các yếu tố hình khối, màu sắc, đậm nhạt,...

Ngoài các nguyên lí nêu trên, còn một số nguyên lí khác như nhấn mạnh, tỉ lệ, đơn giản, đồng nhất,... có thể áp dụng khi thực hiện xây dựng tranh bố cục nhân vật.

Trần Văn Cẩn, *Đan len*, sơn mài, 74.8 x 100.2 cm, 1959. Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam

Nguyễn Phan Chánh, *Tổ đan mây*, lụa, 50.8 x 73 cm, 1960. Nguồn: Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam

Thảo luận và chỉ ra các nguyên lí: chính – phụ, cân bằng, tương phản, chuyển động,... trong tác phẩm *Đan len* của hoạ sĩ Trần Văn Cẩn và *Tổ đan mây* của hoạ sĩ Nguyễn Phan Chánh theo cảm nhận cá nhân.

2. Những điều cần chú ý khi xây dựng tranh bố cục nhân vật

Để xây dựng được một sản phẩm tranh bố cục nhân vật có tổng thể chặt chẽ, cân đối, hài hoà giữa các yếu tố và nguyên lí tạo hình, ta cần chú ý một số yếu tố sau:

– *Nhân vật quá to hoặc quá nhỏ so với khuôn tranh*. Nhân vật to quá thường gây cảm giác chật chội trong khuôn tranh; ngược lại nếu nhỏ quá thì gây cảm giác trống trải, rời rạc, thiếu sự liên kết.

– *Để mảng nhân vật chính nằm ở vị trí chính tâm hoặc lệch ra 4 góc tranh*. Bố cục này tạo cảm giác lệch và mất cân đối. Trong tạo hình, người ta quy ước tỉ lệ vàng là trọng tâm điểm nhìn thuận mắt nhất nằm ở vị trí 1/3 các chiều của bức tranh.

– *Nhân vật bị cắt hoặc sát các mép khuôn khổ tranh*. Cách sắp xếp này gây cảm giác hụt hẫng, khó chịu, tức mắt, dễ bị phân tán và có xu hướng làm cho nhân vật bị bật ra khỏi tranh.

– *Hình dáng, chi tiết, khoảng cách các nhân vật giống nhau*. Bố cục này gây cảm giác đơn điệu, không có điểm nhấn. Hướng nhìn của các nhân vật cũng phải có chủ đích, tạo cảm giác các nhân vật có sự trao đổi thông tin.

Ngoài ra, còn một số yếu tố cần chú ý như: không nên để các đường thẳng cắt nhau dồn tại một điểm, đường chéo chạy đúng vào góc tranh; tránh để các sự vật vô tình dàn thành hàng ngang hoặc theo hàng thẳng đứng tạo cảm giác đơn điệu, buồn tẻ,...

GHI NHỚ

Trong quá trình sáng tạo, có những tác phẩm người hoạ sĩ sử dụng chính các yếu tố tạo hình trái ngược nguyên lí thông thường để đạt được ý tưởng và nội dung cần truyền tải. Đó chính là sự thú vị của nghệ thuật tạo hình, đòi hỏi hoạ sĩ phải tìm tòi, khám phá để tìm ra cái mới.

Quan sát các hình minh hoạ dưới đây và đưa ra nhận xét theo cảm nhận cá nhân ở mỗi hình

+ Cách thức xây dựng bố cục, điểm phù hợp hoặc chưa phù hợp

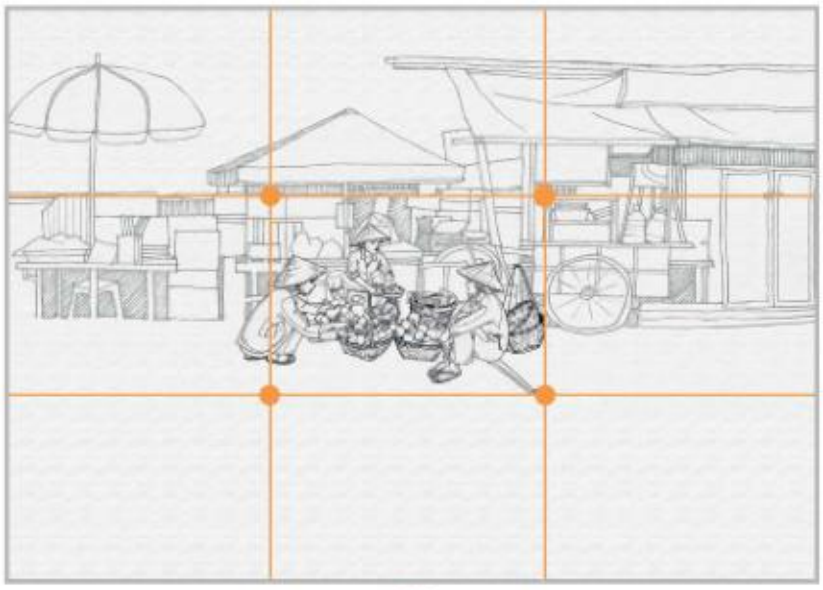
+ Hình dáng, tỉ lệ, khoảng cách giữa các nhân vật

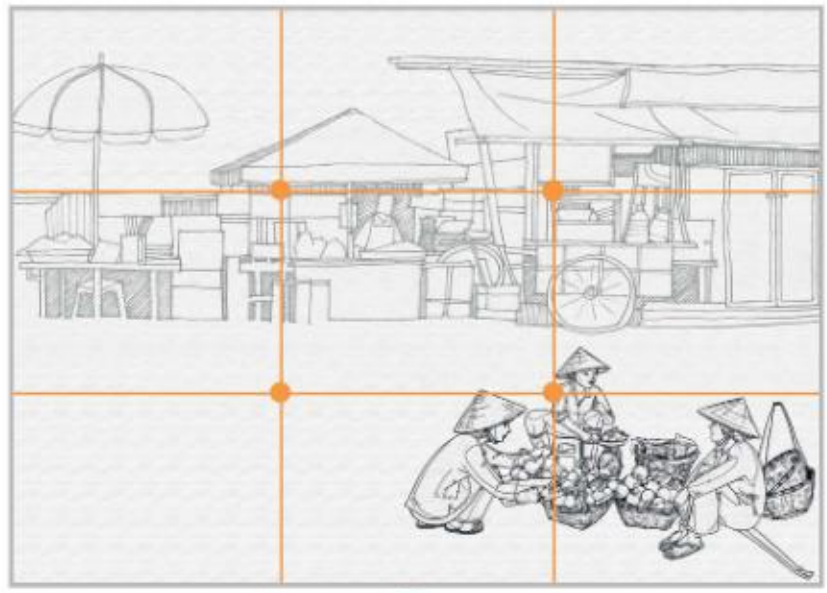
1

2

3

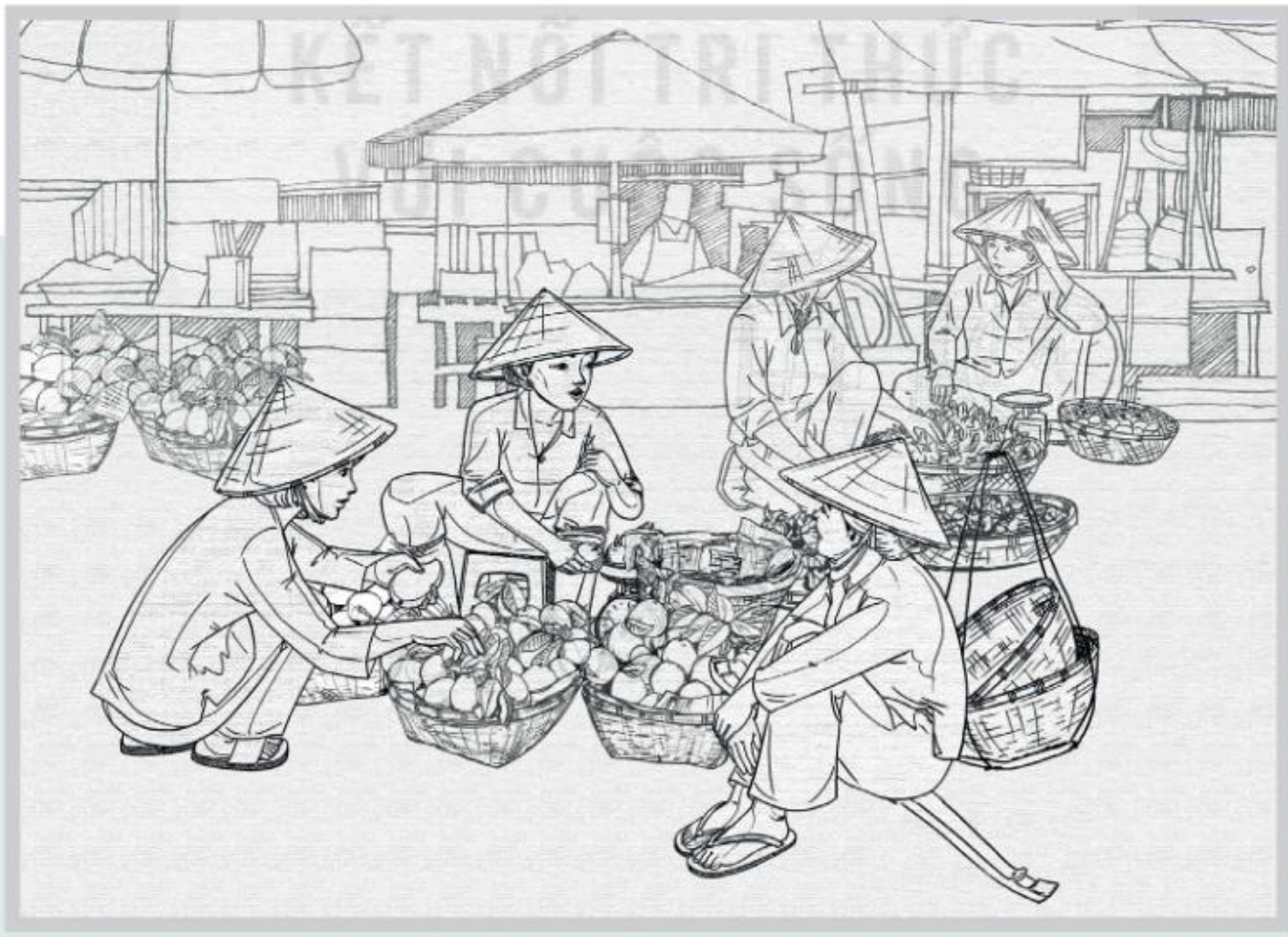
4

5

6

7

LUYỆN TẬP VÀ SÁNG TẠO

Tham khảo các bước thể hiện bố cục tranh nhân vật theo đề tài tự chọn

– Chuẩn bị: giấy, chì, màu, tẩy, nước, bảng pha màu,...

– Gợi ý các bước thực hiện:

1

4

2

5

3

6

* Phác thảo đen trắng:

1. Lựa chọn hình thức bố cục, phác mảng chính – phụ của nhân vật.
2. Vẽ chi tiết hình nhân vật và thêm bối cảnh cho bố cục thêm sinh động.
3. Thể hiện và điều chỉnh đậm – nhạt để sản phẩm có không gian và bố cục hợp lí.

* Vẽ màu:

4. Vẽ nét và các mảng bằng màu chủ đạo theo phác thảo đen trắng.
5. Vẽ màu và điều chỉnh hoà sắc và đậm – nhạt theo phác thảo.
6. Vẽ thêm chi tiết và hoàn thiện sản phẩm.

Hãy thực hiện một bố cục tranh nhân vật

Yêu cầu:

– Đề tài: tự chọn (lao động, sinh hoạt, học tập, lễ hội,...).

– Khuôn khổ: 30 x 40 cm.

– Chất liệu: tuỳ chọn.

PHẦN THAM KHẢO

Bố cục nhân vật đề tài sinh hoạt, màu gouache. Nguồn: Nguyễn Thái Bình

Bố cục nhân vật đề tài học tập, màu nước. Nguồn: Trần Văn Nam

Bố cục nhân vật đề tài học tập, acrylic. Nguồn: Đoàn Hà Dương

PHÂN TÍCH VÀ ĐÁNH GIÁ

Trưng bày sản phẩm và thảo luận với các thành viên trong nhóm những nội dung sau:

– Trình bày thứ tự các bước tiến hành thể hiện sản phẩm mĩ thuật (từ xây dựng phác thảo đến hoàn thiện).

– Chỉ ra các nguyên lí tạo hình được sử dụng trong sản phẩm mĩ thuật. Nguyên lí nào được thể hiện rõ nhất?

– Đưa ra quan điểm của mình khi nhận xét sản phẩm mĩ thuật của bạn.

VẬN DỤNG

Vận dụng các phương pháp xây dựng bố cục tranh nhân vật đã học, tìm tư liệu cho bài học thông qua việc chụp ảnh, kí hoạ (ghi chép).

Gợi ý:

1. Chụp ảnh (khuôn hình):

– Chọn đề tài để chụp ảnh như: góc chợ, cảnh lao động của công nhân ngoài công trường hoặc nhà máy, cảnh sinh hoạt trong gia đình, cảnh lễ hội,...

– Lựa chọn nhóm người có bố cục (theo kiến thức đã học về bố cục tranh nhân vật) để chụp, nên chụp từng nhóm nhỏ có ít người.

2. Kí hoạ (bố cục):

– Vẽ kí hoạ bằng các nét đơn giản từng nhóm 3 đến 4 nhân vật, có bố cục.

– Vẽ thêm đồ vật tạo sự liên kết giữa các nhân vật.

PHẦN THAM KHẢO

Kí hoạ nhóm người, bút kim
Nguồn: Nguyễn Thái Bình

Kí hoạ nhóm người, chì
Nguồn: Đỗ Thị Lan

Chọn khuôn hình, **Đào Hà**. Nguồn ảnh: Shutterstock

TRƯNG BÀY SẢN PHẨM

Mục tiêu

– Trưng bày sản phẩm của học sinh.
– Biết cách phân nhóm sản phẩm để trưng bày trong không gian lớp học.
– Phát triển kĩ năng trình bày, giới thiệu sản phẩm trước bạn bè và thầy cô.

GIẢI THÍCH THUẬT NGỮ

Thuật ngữ	Giải thích	Trang
Cấu trúc	Là khung sườn hoặc cách sắp xếp của một vật hoặc một hệ thống.	5
Chất cảm	Là cảm giác cấu trúc bề mặt của chất liệu tạo hình. Ví dụ: sự mềm, mịn, thô ráp,...	2
Nhấn mạnh	Là một yếu tố hoặc một phần của tác phẩm, sản phẩm nghệ thuật được làm cho nổi bật để thu hút thị giác.	51
Nhịp điệu	Là sự nhắc lại một cách có chủ đích (đều, nhanh – chậm, dày đặc – thưa thớt,...) các hình dạng, hình khối, màu sắc,... trên đối tượng nghệ thuật.	43
Mô hình	Là những mẫu không gian ba chiều có kích thước nhỏ, mô phỏng cấu tạo và hoạt động của một vật khác.	8
Phạt mảng	Là mặt cắt phẳng của một chi tiết.	5
Tỉ lệ	Là mối quan hệ so sánh giữa hai hay nhiều yếu tố về kích thước, màu sắc, số lượng, sắp xếp, sắc độ,...	5
Tỉ lệ vàng	Là tỉ lệ chuẩn mực của sự cân xứng các trục.	19
Vẽ phác	Vạch ra những nét chính, tạo ra những đường nét hoặc hình khối sơ lược để hình dung được tổng thể một đối tượng.	9

Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam xin trân trọng cảm ơn các tác giả có tác phẩm, tư liệu được sử dụng, trích dẫn trong cuốn sách này.

Chịu trách nhiệm xuất bản:
Chủ tịch Hội đồng thành viên – Tổng Giám đốc NGUYỄN TIẾN THANH

Chịu trách nhiệm nội dung:
Tổng biên tập PHẠM VĨNH THÁI

Biên tập lần đầu: HÀ TUỆ HƯƠNG – NGUYỄN VĂN QUẢNG
Biên tập tái bản: TRẦN THỊ NGỌC HẠNH
Biên tập mĩ thuật: ĐẶNG NGỌC HÀ – ĐÀO THỊ HÀ
Thiết kế sách: NGUYỄN THỊ HỒNG THOA – ĐÀO THỊ HÀ
Trình bày bìa: ĐẶNG NGỌC HÀ – TỐNG THANH THẢO
Sửa bản in: HÀ TUỆ HƯƠNG – NGUYỄN VĂN QUẢNG
Chế bản: CÔNG TY CP DỊCH VỤ XUẤT BẢN GIÁO DỤC GIA ĐỊNH

Bản quyền © (2023) thuộc Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

Xuất bản phẩm đã đăng kí quyền tác giả. Tất cả các phần của nội dung cuốn sách này đều không được sao chép, lưu trữ, chuyển thể dưới bất kì hình thức nào khi chưa có sự cho phép bằng văn bản của Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

CHUYÊN ĐỀ HỌC TẬP MĨ THUẬT 11
Mã số: G2HHYM001m26
In ..... bản, (QĐ in số....) khổ 19 x 26,5 cm.
Đơn vị in: ..... địa chỉ .....
Cơ sở in: ..... địa chỉ .....
Số ĐKXB: 7-2026/CXBIPH/216-09/GD
Số QĐXB: ...QĐ- GD - HN ngày ... tháng ... năm 20...
In xong và nộp lưu chiểu tháng ... năm 20...
Mã số ISBN: 978-604-0-35189-0

HUÂN CHƯƠNG HỒ CHÍ MINH

BỘ SÁCH GIÁO KHOA LỚP 11 – KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

1. Ngữ văn 11, tập một
2. Ngữ văn 11, tập hai
3. Chuyên đề học tập Ngữ văn 11
4. Toán 11, tập một
5. Toán 11, tập hai
6. Chuyên đề học tập Toán 11
7. Lịch sử 11
8. Chuyên đề học tập Lịch sử 11
9. Địa lí 11
10. Chuyên đề học tập Địa lí 11
11. Giáo dục Kinh tế và Pháp luật 11
12. Chuyên đề học tập Giáo dục Kinh tế và Pháp luật 11
13. Vật lí 11
14. Chuyên đề học tập Vật lí 11
15. Hoá học 11
16. Chuyên đề học tập Hoá học 11
17. Sinh học 11
18. Chuyên đề học tập Sinh học 11
19. Công nghệ 11 – Công nghệ cơ khí
20. Chuyên đề học tập Công nghệ 11 – Công nghệ cơ khí
21. Công nghệ 11 – Công nghệ chăn nuôi
22. Chuyên đề học tập Công nghệ 11 – Công nghệ chăn nuôi
23. Tin học 11 – Định hướng Khoa học máy tính
24. Tin học 11 – Định hướng Tin học ứng dụng
25. Chuyên đề học tập Tin học 11 – Định hướng Tin học ứng dụng
26. Chuyên đề học tập Tin học 11 – Định hướng Khoa học máy tính
27. Mĩ thuật 11 – Thiết kế mĩ thuật đa phương tiện
28. Mĩ thuật 11 – Thiết kế đồ hoạ
29. Mĩ thuật 11 – Thiết kế thời trang
30. Mĩ thuật 11 – Thiết kế mĩ thuật sân khấu, điện ảnh
31. Mĩ thuật 11 – Lí luận và lịch sử mĩ thuật
32. Mĩ thuật 11 – Điêu khắc
33. Mĩ thuật 11 – Kiến trúc
34. Mĩ thuật 11 – Hội hoạ
35. Mĩ thuật 11 – Đồ hoạ (tranh in)
36. Mĩ thuật 11 – Thiết kế công nghiệp
37. Chuyên đề học tập Mĩ thuật 11
38. Âm nhạc 11
39. Chuyên đề học tập Âm nhạc 11
40. Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp 11
41. Giáo dục thể chất 11 – Bóng chuyền
42. Giáo dục thể chất 11 – Bóng đá
43. Giáo dục thể chất 11 – Cầu lông
44. Giáo dục thể chất 11 – Bóng rổ
45. Giáo dục quốc phòng và an ninh 11
46. Tiếng Anh 11 – Global Success – Sách học sinh

Website: https://www.nxbgd.vn

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

ISBN 978-604-0-35189-0

9 786040 351890

Giá: 10.000đ